

Brudd og kontinuitet

En kritisk diskursanalyse av Anniken Huitfeldts taler ved Kirkeneskonferansen

Magnus Nyhus

NOR4091 – Masteroppgave i nordisk, Lektorprogrammet
Retorikk, tekst og språklig kommunikasjon

30 studiepoeng, våren 2023

Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo

Det humanistiske fakultet

© Magnus Nyhus

2023

«Brudd og kontinuitet»

Magnus Nyhus

<https://www.duo.uio.no/>

Trykk: Grafisk senter, Universitetet i Oslo

Selv når verden ser mørk ut og spenningen er høy, så må vi hegne om de kanalene og de møteplassene vi har. Slik som Kirkeneskonferansen.

Anniken Huitfeldt ved Kirkeneskonferansen, 23. februar 2022.

(Utenriksdepartementet, 2022a).

Sammendrag

I denne oppgaven gjør jeg en kritisk diskursanalyse av to Anniken Huitfeldt taler ved Kirkeneskonferansen i 2022 og 2023. Kirkeneskonferansen er en årlig konferanse som setter lys på politikken i nordområdene, særlig innen forretningsvirksomhet og sosial utvikling. Det overordnede målet med analysen er å granske diskursenes kontinuitet eller brudd, som følge av Russlands krig i Ukraina. For å få til dette har jeg anvendt Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse, med den tre-dimensjonale modellen som et analytisk rammeverk. På denne måten får man en tekstnær analyse, som kobler selve teksten til den bredere sosiokulturelle konteksten. Dermed kan man med et kritisk blikk se hvordan større sosiale strukturer som språk, ideologier og makt kommer til uttrykk og endres i talene.

Analysefunnene peker på både kontinuitet og brudd mellom talene. Det mest merkbare tegnet på brudd ligger i Norges samarbeidslinje med Russland. I den første talen ble nemlig det norsk-russiske samarbeidet vektlagt i stor grad. Med krigens utvikling ble derimot denne linjen endret til at Norge trekker seg fra samarbeidet. Dette fører også til et brudd i nordområdepolitikken, hvor Norge lenge har samarbeidet med Russland. På den andre siden viser Huitfeldt kontinuitet, gjennom samarbeidet og tilknyttingen med Nato og andre vestlige allierte. Dette har en sammenheng med Norges behov for militær sikkerhet, og Norges plass i den «vestlige» delen av verden. Slik tegnes det et bilde av et vestlig internasjonalt samfunn, som en motsats til Russland.

Gjennom å rette et kritisk blikk på Huitfeldts taler og nordområdepolitikken, stilles det avslutningsvis spørsmål ved nytten av nordområdepolitikken slik den er i dag. På grunn av internasjonal geopolitisk endring og en endret sikkerhetspolitisk situasjon i Europa, argumenteres det for at politikken trenger et løft for å være fruktbar i fremtiden.

Forord

5 år på Blindern har flydd forbi, og det hele ender altså med denne oppgaven. Det er både med glede og skrekkblandet fryd jeg nå kan si meg klar for arbeidslivet. I den forbindelsen er det mange som fortjener en stor takk.

Først og fremst vil jeg takke min stødige veileder, Kristian Bjørkdahl. Takk for et stort engasjement for oppgaven, gode råd og konstruktive tilbakemeldinger.

Alle medstudenter, særlig på masterlesesalen i Henrik Wergelands hus fortjener også en stor dose hyllest. Takk for alle de lange lunsjene, torsdagspilsen og støttende ord. Dere har gjort mastertiden fin!

Til slutt vil jeg takke både familien og gode venner. Takk for alle avbrekk, middager og motiverende ord. Deres støtte har vært avgjørende for alle fem årene.

Oslo, 31. mai 2023

Magnus Nyhus

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Problemstilling og mål.....	2
1.2	Disposisjon for resten av oppgaven.....	2
1.3	Historisk bakgrunn	3
1.4	Presentasjon av talene.....	6
1.5	Den retoriske situasjonen.....	8
1.6	Tidligere forskning	9
2	TEORI	11
2.1	Diskurs.....	11
2.2	Makt.....	13
2.3	Ideologi og hegemoni	14
3	METODE	15
3.1	Sosiale begivenheter	15
3.1.1	Nominalisering og passivering	16
3.1.2	Modalitet	17
3.1.3	Antagelser	17
3.2	Sosial praksis	18
3.2.1	Diskurs	19
3.3	Sosial struktur	20
3.4	Oppgavens vitenskapelige kvalitet	20
3.4.1	Kritikk av Fairclough og kritisk diskursanalyse	20
3.4.2	Forskerens rolle.....	21
3.4.3	Svakheter ved oppgaven	22
4	ANALYSE	23
4.1	Sosiale begivenheter	23
4.1.1	Passivering og nominalisering	23
4.1.2	Modalitet	24
4.1.3	Antagelser	27
4.2	Sosial praksis	31
4.2.1	Diskurser	31
4.2.1.1	Globaliseringsdiskurs.....	31
4.2.1.2	Sikkerhetsdiskurs	32

4.2.1.3	Samarbeidsdiskurs	35
4.2.1.4	Nasjonal diskurs	39
4.2.1.5	Identitetsdiskurs	43
4.2.1.6	Konklusjon	47
4.3	Sosial struktur	48
5	AVSLUTNING OG DISKUSJON	53
5.1	Hovedfunn	53
5.1.1	Kontinuitet eller brudd?	54
5.2	Avsluttende refleksjoner	60
6	LITTERATUR.....	61
	VEDLEGG 1 TALE V. KIRKENESKONFERANSEN 2022	67
	VEDLEGG 2 TALE V. KIRKENESKONFERANSEN 2023	75

1 Innledning

Forholdet mellom Norge og Russland har i mange år vært preget av samarbeid og forståelse på tvers av nasjonenes ulikheter. Men med Russlands invadering av Ukraina februar 2022, har forholdet endret seg. Denne konflikten har vært i emning over lang tid, før den i eskalerte til at Russland invaderte Ukraina med regulære styrker 24. februar 2022. Dermed oppstod det en utfordrende situasjon for Norge som på den ene siden er nabo med Russland i øst, og på den andre siden et sentralt Nato-land og selverklært forkjemper for internasjonal fred.

Norge grenser til Russland i øst gjennom en 196km lang grense i Finnmark, noe som gjør det naturlig med et samarbeid innenfor blant annet kultur, energi, miljø og fiskeriforvaltning. Siden det er viktig med arenaer for kommunikasjon på tvers av grensene når det kommer til saker som har betydning for det nordlige Barentsområdet, har Kirkeneskonferansen blitt arrangert i Kirkenes hvert år siden 2008 (Kirkeneskonferansen, 2023). Konferansen har som mål å sette lys på viktige aspekter ved utviklingen i nordområdene, særlig når det kommer til politikk, forretningsvirksomhet og sosial utvikling (Kirkeneskonferansen, 2023). Nordområdepolitikk har lenge vært et av regjeringens satsingsområder, som følge av forandringer i utenriks- og sikkerhetspolitiske forhold, samt klimaendringer og nye ressurser i form av olje og gass (Angell et al., 2010, s. 15). På grunn av områdets geografiske plassering, blir næringsutviklingen tett koblet til sikkerhets- og utenrikspolitikk.

Særlig spesiell var konferansen i 2022, da Norges utenriksminister Anniken Huitfeldt holdt åpningstalen 23. februar, dagen før Russlands invadering av Ukraina. På bakgrunn av Russlands gradvise opptapping i form av militær aktivitet langs grensen til Ukraina fra slutten av november i 2021, er denne talen særdeles interessant når det kommer til å analysere hvordan en norsk utenriksminister ordlegger seg om denne spesielle situasjonen. Huitfeldt kom tilbake til konferansen 2. mars 2023, hvor hun holdt et innlegg på konferansens andre dag. I tidsrommet mellom disse konferansene har krigen i Ukraina vedvart, og det internasjonale samfunnet har rettet skarp kritikk mot Putin og Russland.

1.1 Problemstilling og mål

Målet med denne oppgaven er å undersøke diskursene i to taler av Anniken Huitfeldt. Det spesielle med disse talene er den kontekstuelle situasjonen som ligger rundt dem. Den første talen ble fremført 23. februar 2022, dagen før Russlands invadering av Ukraina. Den andre talen kom et drøyt år etter, 2. mars 2023. Det interessante ved talene er i hvilken grad de bestemte diskursene bevarer, eller endres i løpet av dette tidsrommet. Ved å undersøke diskursenes endring i takt med krigen, søker jeg etter å finne svar på hvordan Norges utenriks- og sikkerhetspolitikk endres. Skal man ta vare på, og forsøke og utvikle relasjonene med Russland, eller kutte kontakten? Særlig interessant vil det være å se dette problemet i lys av regjeringens nordområdepolitikk, et politisk felt hvor Norge har investert betydelige ressurser og utviklet et tett samarbeid med Russland. På bakgrunn av dette stiller jeg følgende problemstilling:

På hvilken måte kan kontinuitet eller brudd i Huitfeldts diskurser ses i lys av krigen i Ukraina?

I tilknytning til problemstillingen forsøker jeg svare på hvordan Huitfeldt forvalter relasjonene med Russland gjennom diskursene som fremmes. Særlig relevant er dette i tilknytning Norges nordområdepolitikk. Siden nordområdepolitikken er et så stort tema også i talene, ønsker jeg å undersøke kritikkverdige forhold ved politikken og stille spørsmål til hvordan den kan utbedres i møtet med en endret geo- og sikkerhetspolitisk situasjon.

1.2 Disposisjon for resten av oppgaven

Oppgaven er avgrenset til å undersøke endringer i to taler i et tidsrom på omtrent et år, og følger et konvensjonelt oppsett for en masteroppgave.

I kapittel 2 presenteres hva som menes med begrepet *diskurs*, samt den analytiske tilnærmingen *kritisk diskursanalyse* slik den forstås av Norman Fairclough. Som en fortsettelse av presentasjonen av kritiske diskursanalyse presenteres også sentrale begrep som *makt* og *ideologi*. I kapittel 3 bygger jeg videre på Faircloughs kritiske diskursanalyse og

introduserer hans tre-dimensjonale modell for tekstanalyse, som fungerer som analysens rammeverk. Denne modellen har som mål å studere diskurs gjennom tre steg: sosial begivenhet, sosial praksis, og sosial struktur. Det fjerde kapittelet er selve analysen av talene. Her bruker jeg Faircloughs tre-dimensjonale modell for å undersøke diskursene gjennom disse tre stegene. På denne måten får man en tekstnær analyse, som undersøker hvordan teksten er med på å skape, opprettholde og endre diskurser, som igjen ses i sammenheng med en bredere sosiokulturell kontekst. Den første talen fra 2022 fungerer som et analytisk utgangspunkt for oppgaven, mens talen fra 2023 blir brukt for å undersøke kontinuitet, eller brudd på bærende elementer. I Faircloughs begrepsapparat finnes det mange ulike analyseverktøy, men ikke alle blir brukt i denne oppgaven. Dette valget er gjort med hensyn til plass og relevans for oppgavens problemstilling. Siden dette er en kvalitativ oppgave, er det ingen fast oppskrift for analysen, og forskningsdesignet må derfor tilpasses til den spesifikke oppgaven. De verktøyene som derimot blir anvendt, presenteres i kapittel 3. Avslutningsvis kommer det en oppsummering- og refleksjonsdel i kapittel 5, som forsøker å knytte funnene til oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål.

Før jeg presenter oppgavens teori og metode, kaster jeg et blikk på det historiske forholdet mellom Norge og Russland, samt hvordan landene fremstiller hverandre. Etter dette presenterer jeg talene som tjener som analyseobjekt for oppgaven, samt en utdyping av den retoriske situasjonen knyttet til dem.

1.3 Historisk bakgrunn

Forholdet mellom Norge og Russland kan spores tilbake til 1300-tallet, mens fremstillingen i denne oppgaven avgrenser dette forholdet til å gjelde årene fra 1814 til i dag. Rundt 1814 skjedde det nemlig et paradigmeskifte når det kommer til europeiske oppfatninger om Russland. Skillet mellom nord og sør i Europa ble erstattet av et skille mellom øst og vest. Dette skillet gjaldt både hvordan europeere så på Russland, og hvordan Russland forholdt seg til det vestlige Europa (Nielsen, 2014, s. 97). Før dette hadde det vært mer naturlig å kategorisere Russland som et nordlig land, fremfor østlig.

Når det kommer til nasjonenes styrkeforhold, kan tiden fra 1814 til i dag best beskrives som et asymmetrisk naboskap. Holtmark (2015, s. 633) peker på at asymmetriske

relasjoner er en av selve rammebetingelsene for samarbeidet mellom nasjonene. Den mest fremtredende asymmetriske relasjonen er den maktpolitiske ubalansen. Et annet element gjelder i hvilken grad landene har plass i hverandres oppfatning av omverdenen (Holtsmark, 2015, s. 633). Disse formene for asymmetri kommer av nasjonenes størrelse og styrkeforhold, som blant annet kommer til uttrykk i hvordan landene vektlegger bilaterale saker. Småstater som Norge er mer tilbøyelige til å vektlegge forholdet til en stormakt, og mindre viktige saker blir gjerne løftet frem og behandlet av den politiske ledelsen (Holtsmark, 2015, s. 633). I en stormakts tilnærming til småstater blir derimot slike saker prioritert i mindre grad, gjennom at forslag og beslutninger blir fattet på et lavere nivå (Holtsmark, 2015, s. 633).

Samtidig har ikke forholdet mellom nasjonene alltid vært preget av ubalanse. I de nordligste områdene av Norge og Russland var nasjonene sett på som jevnbyrdige i det 20. århundre, og Norge var til og med sett på som en mulig konkurrent med russiske øyne (Holtsmark, 2015, s. 634). Under den russiske tsartiden og under deler av Sovjetunionens tid var forholdet mer symmetrisk enn i dag, noe som skyldtes at de russiske nordområdene var isolert fra kommunikasjonssentrene i det sentrale Russland (Holtsmark, 2015, s. 634). Styrkeforholdet og asymmetrien vokste frem samtidig som de russiske nordområdene ble mer integrert med det øvrige Russland, og det ble bygget ut kommunikasjonslinjer og infrastruktur sørover fra Kvitsjø-området og Kolahalvøya, nord i Russland (Holtsmark, 2015, s. 634). Historisk sett har nordområdene blitt vist lite interesse, mye på grunn av hardt klima og en generell utilgjengelighet. Med klimaendringer har derimot tidligere isbelagte områder blitt seilbare, noe som fører til at områdene blir strategisk viktige militært, samt at det åpnes for utnyttelse av områdets naturressurser (Mohr, 2021, s. 119).

Sentralt for både konflikter og samarbeid gjennom de siste 200 årene har vært land- og havområdene i nord. Mens de norske nordområdene ble modernisert i takt med resten av landet, opplevde ikke Russland en lignende modernisering før i 1930-årene, med en voldsom økning innenfor industrialiseringen (Holtsmark, 2015, s. 635). På 20-tallet begynte russiske myndigheter å rette større oppmerksomhet mot hav- og landområdene i den østre delen av Barentshavet (Røksund, 1996, s. 28). Interessen for området steg, og i 1944 foreslo Sovjetunionens utenriksminister Molotov, at Norge og Sovjet skulle opprette et kondominium over Svalbard, samt at Bjørnøya skulle tilhøre Svalbard (Røksund, 1996, s. 28). Disse forslagene var med på å øke den norske uroen over Sovjets intensjoner i Nordområdene, selv om det kan virke som at ingen av partene hadde spesielle militære planer for øya. Røksund (1996, s. 43) peker nemlig på at det var viktigst for både de vestlige allierte og Sovjetunionen,

å hindre hverandre i å etablere seg militært fremfor å gjøre det selv. Med den kalde krigens inntog ble mye av oppmerksomheten i nordområdene rettet mot utbygging av militære styrker og infrastruktur på russisk side, og etter hvert har også Forsvaret preget deler av det norske nordområdet (Holtmark, 2015, s. 635).

Det skjeve maktforholdet mellom Norge og Russland har alltid preget Norges forsvar og sikkerhets relasjonene med Russland. Under den kalde krigen førte en stor russisk militær opprustning og fremveksten av atomfysiske våpen til at Norge søkte sikkerhet hos andre vestlige land, særlig USA. Dette kulminerte i at Norge ble med i stiftelsen av NATO i 1949 (Schaller, 2020, s. 74). Samtidig som Norge ble med i Nato, var det også en økt bekymring for at Norge skulle komme i midten mellom USA og Sovjetunionen, noe som førte til at Norge la seg på en linje av avskrekking og beroligelse (Schaller, 2020, s. 74).

Med den kalde krigens slutt og oppløsningen av Sovjetunionen, ble ikke Russland lenger sett på som en supermakt, og tanken om Russland som en trussel svant hen (Schaller, 2020, s. 75). Russland ble mer åpne og den oppløste sovjetiske staten ble mer avhengig av vestlig assistanse (Rowe & Hønneland, 2010, s. 134). Tiden etter Sovjetunionens oppløsning blir dog sett på som en unntakstilstand, hvor den russiske politikken søkte mer mot vesten. Med Putin som statsminister fra slutten 1999, gikk derimot Russland vekk fra denne unntakstilstanden og over til «normalen». Med dette menes det blant annet en gjenreising av statens tradisjonelle rolle som den dominerende makten i russisk samfunnsliv (Rowe & Hønneland, 2010, s. 137). Russland blir i likhet med resten av verden påvirket av globaliseringsprosessene, noe som gjør det vanskelig for lederne å kontrollere den globale informasjonsflyten. Samtidig er det på den andre siden få opposisjonelle medier i landet, og det er derfor knyttet en stor risiko til regimekritisk journalistikk. På denne måten befester staten sin rolle som maktutøver (Rowe & Hønneland, 2010, s. 137).

Maktforholdet mellom Norge og Russland har på en side vært preget av asymmetri, men også av samarbeid. Flere nordiske land ønsket å innlemme Russland i samarbeidsavtaler i nordområdet. Blant annet fikk Norge Russland med i Barentssamarbeidet i 1993, et samarbeid som skulle foregå både nasjonalt og regionalt, med hovedvekt på næringsutvikling, infrastruktur og miljøvern (Rowe & Hønneland, 2010, s. 138). Satsingen på et regionalt samarbeid med Russland og andre nasjoner ble stadig mer sentralt mot årtusenskiftet. Norges regjering kalte nordområdene for «Norges viktigste strategiske satsingsområde i årene som kommer» (Skagestad, 2020, s. 25-26), i 2005. Et annet sentralt organ innenfor samarbeid i nordområdene er Arktisk råd, som ble startet i 1996 (Regjeringen, 2023). Arktisk råd har vært

en arena for å ta opp saker som er felles for de arktiske statene, med vekt på klima, miljø og bærekraftig økonomisk utvikling (Regjeringen, 2023). Med Russlands invadering av Ukraina i 2022 ble samarbeidet satt på vent til juni 2022, hvor møtevirksomheten fortsatte uten russisk deltakelse (Regjeringen, 2023).

Ordlyden og omtalen av Russland fra den norske regjeringen har endret seg kraftig i løpet 2010-tallet og frem til i dag, mye på grunn av Russlands militære operasjoner i Tsjetsjenia, Georgia, og Ukraina. Mohr (2021, s. 214) viser til Forsvarsdepartementets statssekretær Roger Ingebrigtsens sitat fra 2012: «forholdet til Russland har knapt vært bedre enn nå». Etter Krim-anneksjonen i 2014 skjedde det derimot et skifte i ordlyden, hvor Russland nå ble omtalt som «regelbryter, en tyv, til og med en løgner, en aktør som ser bort fra etablerte institusjoner og som man ikke kan stole på» (Mohr, 2021, s. 214). Selv om et godt bilateralt norsk-russisk samarbeid fortsatt ble vektlagt i uttalelser etter Krim-annekteringen, kom ikke politikerne unna å adressere situasjonen i sine uttalelser om Russland. Russland ble aldri direkte omtalt som en trussel for Norge, men de mange ulike fremstillingene skapte til sammen et bilde av Russland som en mulig trussel i nordområdene (Mohr, 2021, s. 215).

Fra russisk side har Norge ofte blitt sett på og omtalt som «en god nabo» (Mohr, 2021, s. 215). Utover 2010-tallet endret derimot dette bildet seg. Fortellingen om Norge som Nato-land, og alliert med USA ble stadig mer dominerende, og Norge ble selv sett på som en «trussel» (Mohr, 2021, s. 215). Det ble lagt vekt på at Norge selv valgte å stille seg i en situasjon som kunne virke truende, gjennom å slutte seg til sanksjoner gjennom Nato og EU. Forholdet endret seg dermed til at de begge ser på hverandre som mulige «trusler», og man får en negativ spiral, hvor retorikken og politikken skjerpes (Mohr, 2021, s. 215).

1.4 Presentasjon av talene

Oppgaven baserer seg på to taler av Anniken Huitfeldt ved Kirkeneskonferansen. Begge talene ligger vedlagt som vedlegg i slutten av oppgaven.

Den første talen ble holdt 23. februar under Kirkeneskonferansen i 2022, dagen før Russland invaderte Ukraina med militære styrker. Talen inneholder totalt fem deler, inkludert en innledning og avslutning. Innledningen av talen gir et historisk omriss av Norges forhold

til Russland når det kommer til grensedeling, samtidig som Huitfeldt drar en parallell til dagens situasjon i Ukraina. Del to viser til den norske regjeringens fokus på nordområdepolitikken, i tillegg til utfordringene som oppstår i det norsk-russiske samarbeidet i området. Den tredje delen går nærmere inn på Russlands militære eskalering rundt grensen til Ukraina, og hva dette betyr for Norge. Det vises til at det i Norge fortsatt er lav spenning, men at man ser en negativ utvikling i Russland når det kommer til demokratisk frihet og åpenhet. Avslutningsvis i denne delen vises det til et håp om et fortsatt godt samarbeid mellom menneskene i Finnmark og de på russisk side av grensen. Den fjerde delen vier plass til å klargjøre hva Norges standpunkt er i den nå spente sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa. Norge skal fortsette med å verken eskalere eller berolige Russland, men fortsette som før. Viktigheten av å forvalte og ta vare på norske interesser avslutter denne delen. Talens avslutning tar opp igjen den historiske tråden fra innledningen og vektlegger på nytt hvorfor det er viktig for Norge å verne om egne interesser i nord, og en fortsatt dialog med Russland.

Den andre talen ble holdt 2. mars 2023, og fungerte som åpningstalen på konferansens andre dag. Denne andre talen ble holdt omtrent ett år etter den første, og i dette tidsrommet har situasjonen mellom Ukraina og Russland utviklet seg fra å være en spent situasjon til å bli en reell krig. Det spesielle med situasjonens utvikling er at det på en side bare er Russland og Ukraina som er fysisk med i krigen, samtidig som landene har ulike støttespillere. Ukraina har blitt støttet av FNs medlemsland, som har vært tydelige på at den russiske invasjonen er et brudd på folkeretten og Ukrainas suverenitet (FN-sambandet, 2023). Landene, inkludert Norge, reagerte så med å rette sanksjoner mot Russland og å sende våpen og utstyr til Ukraina. På Russlands side regnes blant annet Belarus, Armenia og Syria som allierte, mens andre land som Kina, Brasil og India har holdt seg nøytrale i konflikten (Iversen, 2022). Norge og de andre FN-landene står dermed i en posisjon hvor de fysisk står utenfor krigen, men på grunn av forsendelser av våpen og utstyrshjelp, kan man risikere at Russland ser på disse landene som deltakerstater i krigen. Uttalelsen er noe kortere enn den fra 2022, og kan deles inn i fire deler. Den første delen opererer som en innledning hvor Huitfeldt igjen trekker historiske linjer til forholdet mellom Norge og Russland. Den andre delen adresserer den situasjonelle konteksten verden stod i på dette tidspunktet, og Huitfeldt er tydelig på at dette endrer Norges syn på samarbeidet med Russland. Den tredje delen går dypere inn på Norges nordområdepolitikk, og hvilke konsekvenser krigen har hatt for menneskene som bor i Norges nordområder. Avslutningen retter oppmerksomhet mot opplevelsene til menneskene i nord, og hvilke muligheter man ser for seg i fremtiden.

1.5 Den retoriske situasjonen

Kirkeneskonferansen er en viktig samlingsplass for aktører innenfor samarbeidet i nordområdet. Under konferansen i 2023 var blant annet utenriksministeren for Sverige og Finland til stede, i tillegg til andre viktige personer som den amerikanske ambassadøren i Norge, lokale politikere, og forsvarssjefer for både Norge, Sverige og Finland (Kirkeneskonferansen, 2023). Med deltakere fra andre nordiske land og samarbeid i fokus, er det naturlig at Norges utenriksminister deltar, siden Huitfeldts jobb omhandler norsk utenrikspolitikk og å fremme Norges interesser internasjonalt. Særlig relevant er den spesielle situasjonen rundt Russland og Ukraina som var i anmarsj under talen i 2022, og som utviklet seg til å bli en krig i full skala. Siden Norge er medlem av Nato, en forkjemper for fred, og samtidig naboland med Russland, oppstår det en spesiell situasjonell kontekst.

Dette kan knyttes til det den amerikanske retorikeren Lloyd Bitzer kaller for *den retoriske situasjon*. Bitzer (1968, s. 5) mener at retorisk diskurs kommer til uttrykk gjennom en respons på en bestemt situasjon, slik et svar responderer på et spørsmål. Men selv om en situasjon inviterer til en respons, er det ikke hvilken som helst type respons som kreves. Det situasjonen krever er en passende respons, et svar som passer til situasjonen (Bitzer, 1968, s. 10). Samtidig er det et sett av tvingende omstendigheter som begrenser talerens muligheter. Disse omstendighetene kan blant annet være holdninger, verdier, fakta, tradisjoner, interesser og motiver (Bitzer, 1968, s. 8). Disse omstendighetene er med på å forme og påvirke hva som motiverer taleren til å uttale seg om den spesifikke situasjonen (Bitzer, 1968, s. 8). På en annen side mener Vatz (1973, s. 157) at det er taleren selv som skaper situasjonen, eller konteksten som krever respons. Meningen ligger ikke i selve situasjonen, men blir skapt av taleren som bruker språket til å tolke situasjonen. Den retoriske situasjonen blir derfor ikke bare bestemt av kontekst og situasjonen, men av valgene taleren gjør (Vatz, 1973, s. 157).

Den situasjonelle konteksten og den retoriske situasjonen rundt Huitfeldts taler bærer preg av en endret situasjon i Europa og det internasjonale fellesskapet. Etter andre verdenskrig og den kalde krigen har Europa stort sett vært preget av fred, og Russland søkte mer mot vesten med den kalde krigens slutt. Samtidig har utviklingen i Russland vist at situasjonen vi nå er i, har vært i emning de siste årene. Som jeg har vært inne på tidligere har Russland og Putin befestet staten som makthaver, og demokratiske verdier som for eksempel pressefrihet er innskrenket. Utviklingen har også kommet til uttrykk gjennom Russlands

kriger mot andre naboer som Tsjetsjenia på 90-tallet til 2003, og naboland som Georgia gjennom krigen i 2008. I tillegg har konflikten med Ukraina vart over flere år. Russlands annektering av Krimhalvøya og støtte til prorussiske opprørere i 2014, kan ses på som et forvarsel på invasjonen i 2022. Samtidig som den negative utviklingen har vært til stede, står Europa og resten av verdenssamfunnet i en ny situasjon, hvor et selvstendig og suverent land blir invadert av et naboland. Dette, sammen med at Norge er et annet naboland til Russland, peker seg ut som det mest åpenbare når det kommer til den retoriske situasjonen ved Huitfeldts taler ved Kirkeneskonferansen. Som Huitfeldt selv omtaler 24. februar 2022: «Den dagen markerer et tidsskille i europeisk historie» (Utenriksdepartementet, 2023a). Samtidig velger Huitfeldt å trekke inn enkelte elementer i talene som er med på å skape den retoriske situasjonen. Gjennom å løfte frem enkelte hendelser, erfaringer og historiske linjer, velges det også bort andre perspektiver som er med på å påvirke hvordan mottakerne forstår situasjonen. På grunn av den spesielle situasjonen Europa var, og er i, er det også grunn til å tro at publikum forventer at politikere uttaler seg om saken. Den retoriske situasjonen krever et svar på problemet som springer ut av situasjonen. Dermed blir det opp til Huitfeldt å uttale seg på en tilfredsstillende måte ovenfor publikumet.

1.6 Tidligere forskning

Denne oppgaven er en kritisk diskursanalyse av to politiske taler, som i stor grad handler om forholdet mellom Norge og Russland sett fra Norges perspektiv. Dette er et forhold det har vært forsket mye på fra før, både internasjonalt og nasjonalt. Selv har jeg utført en diskursanalyse av talen fra 2022 i emnet RETKOM4123 (Eget arbeid, 2022). Russland er et av Norges naboland, men skiller seg samtidig fra de andre skandinaviske landene gjennom språk, kultur og historie. Dette er noe som gjør Russland til et yndet objekt for forskning. I denne oppgaven henter jeg mye inspirasjon fra andre forskere som har undersøkt den historiske utviklingen av forholdet mellom nasjonene. Særlig interessant er den forskningen som har blitt gjort på nasjonenes samarbeid, og hvordan man oppfatter hverandre. I tillegg til et historisk perspektiv, er det også gjort mye forskning innenfor det norsk-russiske forholdet når det kommer til utenriks- og sikkerhetspolitikk. Samtidig som Russland har vært innblandet i flere væpnede konflikter med naboland, skiller samtidig situasjonen etter 24.

februar 2022 seg fra disse. Etter Krim-annekteringen i 2014, ble det blant annet en økt oppmerksomhet mot Russlands militære ambisjoner, og verdenssamfunnet fordømte handlingene, samt innførte sanksjoner gjennom EU (FN-sambandet, 2023). Situasjonen etter 24. februar 2022 skiller seg derimot fra denne. Verdenssamfunnet, inkludert Norge, var raskt ute med å fordømme Russlands handlinger, samtidig som det oppstod et stort engasjement for å hjelpe Ukraina. Dermed oppstod det en mer uvanlig situasjon, som ikke har vært satt under lupen i like stor grad som andre situasjoner. På den ene siden involverer krigen bare Russland og Ukraina, siden det er soldater fra disse nasjonene som kjemper mot hverandre. På den andre siden kan det argumenteres for at flere vestlige land er på samme side som Ukraina, siden de bidrar gjennom sanksjoner og leveranser av våpen og andre nødvendige ressurser. Denne oppgaven forsøker derfor å vise Norges rolle i konflikten og hvordan den endrer Norges standpunkt når det kommer til innenriks-, utenriks- og sikkerhetspolitikk.

2 Teori

Valget av teori og metode er knyttet opp til problemstillingen og forskningsspørsmålet. Formålet med oppgaven er å kartlegge ideene og verdensbildene som kommer gjennom utenriksminister Anniken Huitfeldts taler ved Kirkeneskonferansen, for å undersøke endring i takt med den situasjonelle utviklingen i Ukraina-krigen. Denne oppgaven tar derfor utgangspunkt i Norman Faircloughs versjon av kritisk diskursanalyse, som skiller seg fra den mer formelle tilnærmingen, og bygger på Michel Foucaults oppfattelse. I det følgende skal jeg gå igjennom sentrale begreper innen kritisk diskursanalyse, før jeg gir en presentasjon av det metodiske rammeverket i kapittel 3.

2.1 Diskurs

Ordet *diskurs* blir brukt i mange ulike sammenhenger, blant annet i hverdagslige samtaler, i avisene og media, og i politikken. Oftest er det slik at begrepet betegner språk som et element innenfor den sosiale verdenen som er dialogisk relatert til andre elementer (Fairclough, 2003, s. 214). Mer spesifikt brukes begrepet som ulike måter å representere verden på (Fairclough, 2003, s. 215). Samtidig er det ikke slik at alle representasjoner faller innenfor diskurskategorien. For at noe skal betegnes som en diskurs, må det eksistere en viss repetisjon av innholdet som igjen deles av en viss mengde mennesker (Skrede, 2017, s. 35). Innenfor analyser av slike diskurser har man flere ulike tilnærminger som ofte er tverrfaglige, og som kan anvendes på mange ulike sosiale områder (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 9). Sentrale utgangspunkt innenfor de ulike tilnærmingene er at menneskers måte å representere virkeligheten på ikke er nøytral, men at man selv spiller en aktiv rolle i å skape og forandre den.

En av de ulike teoretiske inngangene man kan ha i arbeidet med analyse av diskurser er det som kalles *kritisk diskursanalyse*, ofte forkortet til CDA. Denne retningen utviklet seg fra kritisk lingvistikk og brukes innenfor to ulike måter. Den første ser på kritisk diskursanalyse fra et bredt perspektiv, og regnes som en felles betegnelse på lingvistiske, semiotiske og/eller diskursive analyser (Skrede, 2017, s. 20). Den andre inngangen er utviklet

av den britiske lingvisten Norman Fairclough, og består av filosofiske premisser, teoretiske metoder, metodologiske retningslinjer og spesifikke teknikker for språkanalyse (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 72). Felles for alle variantene av kritiske diskursanalyser er ifølge Fairclough følgende tre punkter (gjengitt i Skrede, 2017, s. 23):

- Kritisk diskursanalyse handler ikke bare om å analysere diskurser, man foretar en form for systemisk analyse av forholdet mellom diskurser og andre elementer av sosiale prosesser.
- Det er ikke bare snakk om en generell og abstrakt omtale av diskurser – man foretar også en eller annen form for systematisk analyse av tekster.
- Kritisk diskursanalyse er ikke bare en deskriptiv øvelse, men også et normativt prosjekt. Man identifiserer og kritiserer kritikkverdige samfunnsforhold i sitt diskursive element og skisserer mulige måter for å endre problemet.

I tilknytning til diskurser mener Fairclough at tekster må ses i sammenheng med sosiale praksiser og sosiale strukturer som står i et forhold til hverandre (Skrede, 2017, s. 27). Hvis man for eksempel analyserer en politisk tekst, vil det være tydelig at det er en institusjon i selve teksten når det kommer til tekstens sosiale strukturer og maktforhold. Den kritiske diskursanalysen skiller seg fra andre diskursanalytiske tilnærminger ved at den er opptatt av relasjoner mellom institusjoner, organisasjoner og samfunnsmessige strukturer, noe som gjør at det er nødvendig å trekke inn samfunnsvitenskapelige teorier i tillegg til tekstanalytiske verktøy (Skrede, 2017, s. 27).

Samtidig er man innfor kritisk diskursanalyse problemorientert. Fairclough ser på tekster som ideologiske hvis de bidrar til å konstituere, reproduserer eller transformere sosiale maktrelasjoner (Skrede, 2017, s. 28). Det er viktig å understreke at ikke alle former for maktutøvelse er negative; man trenger maktrelasjoner for at samfunnet skal fungere slik det er i dag. Den formen for maktutøvelse som er interessant innenfor et kritisk perspektiv er derimot den makten som utøves på en måte som fører til uheldige følger for visse sosiale grupper. Dette kan for eksempel være marginalisering, undertrykkelse eller lignende (Skrede, 2017, s. 28). Gjennom kritisk diskursanalyse ønsker man derfor å sette lys på problematiske forhold som kommer til uttrykk gjennom institusjoner. Det er ikke nok å gjøre detaljerte beskrivelser av hvordan tekster er bygd opp av semiotiske ressurser. Analysen innenfor et kritisk diskursivt rammeverk skal gi plausible forklaringer på hvorfor språklige og tekstlige

valg er tatt, hva som kan være det ideologiske grunnlaget for de valgene som er tatt, og hvilke konsekvenser dette kan få (Skovholt & Veum, 2014, s. 38). Målet er å vise hvordan tekster som kan virke nøytrale, ofte har ideologiske implikasjoner, og hva dette kan føre til. En sentral tese som kan definere kritisk diskursanalyse er at forskningen i tillegg til å tolke og forklare den sosiale realiteten, også skal bidra til å forandre denne virkeligheten i retning av hva den kunne og burde være (Skrede, 2017, s. 82). I denne oppgaven er det derfor ikke tilstrekkelig å bare skissere hvordan virkeligheten kommer til uttrykk i Huitfeldts taler, men den må også vise hvordan den sosiale praksisen bør endres, slik at det kan skje en positiv endring.

2.2 Makt

Maktbegrepet innenfor kritisk diskursanalyse sammenfaller i stor grad med Steven Lukes' maktforståelse, gjennom hans tre dimensjoner av makt. Den første dimensjonen forklares gjennom at aktør A har makt over aktør B, slik at A kan få B til å gjøre noe han ellers ikke ville gjort. I denne forståelsen av makt utøver A en makt over B slik at A får viljen sin, gjennom en observerbar maktutøvelse (Skrede, 2017, s. 28). I den andre dimensjonen inkluderes temaer som ikke er på dagsordenen, slik at utøvelsen av makt går fra å være endimensjonal til å bli todimensjonal, gjennom å trekke inn det som holdes utenfor (Skrede, 2017, s. 29). Den siste og tredje dimensjonen trekker på den første dimensjonen, men legger til at også A kan utøve makt gjennom å påvirke, forme og bestemme Bs ønsker. Dette er et viktig tillegg siden den mest effektive formen for makt er å få andre til å tenke likt som deg selv (Skrede, 2017, s. 29). Denne siste formen for makt er den som står sterkest innenfor kritisk diskursanalyse, det vil si hvordan enkelte ideologier gjøres selvsagte og fremstår som det beste, eller eneste alternativet (Skrede, 2017, s. 29). Dette gjør at makt produserer en beboelig verden, samtidig som den fjerner andre alternative muligheter (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 49).

2.3 Ideologi og hegemoni

Innenfor kritisk diskursanalyse er også ideologier et sentralt begrep og et objekt for analyse. Ideologier er representasjoner av verden som kan vise til etablering, vedlikeholdelse og endring av sosiale relasjoner når det kommer til makt, dominans og utnyttelse (Fairclough, 2003, s. 9). Fairclough mener at diskurser er ideologiske når de bidrar til å opprettholde eller utfordre slike maktrelasjoner (Skrede, 2017, s. 21). Det ideologiske uttrykket i en tekst er ofte relatert til to andre begrep: *hegemoni* og *universalisering* (Fairclough, 2003, s. 58). Hegemoni som begrep står sterkt knyttet til Gramsci, som ser politikk som en kamp om hegemoni. Hegemoni er i dette tilfellet et uttrykk for hvordan makt opprettholdes gjennom den undertryktes tilslutning. Den det blir utøvet makt mot, gir på denne måten samtykke til den maktutøvende parten (Fairclough, 2003, s. 45). I en hegemonisk kamp mellom for eksempel politiske partier vil det være en strid mellom hvilke representasjoner av verden som skal være gjeldende (Fairclough, 2003, s. 45). Gjennom hegemoni søker man etter å universalisere spesifikke ideer og verdier, i mål om å opprettholde dominans i samfunnet, noe som blir et uttrykk for ideologi (Fairclough, 2003, s. 58). Dette kan skje gjennom representasjonsbekreftende produksjon av utsagn og praksiser (Neumann, 2011, s. 178). Ideologier, hegemoni og universalisering er begreper som kan plasseres og analyseres innen den ytterste dimensjonen i Faircloughs tre-dimensjonale modell for kritisk diskursanalyse som presenteres i neste del.

3 Metode

Selve det metodiske verktøyet i denne analysen følger Faircloughs tre-dimensjonale modell. Denne modellen viser det dialektiske forholdet mellom dimensjonene, som består av sosiale begivenheter i sentrum, sosial praksis i midten og sosial struktur som det ytterste laget, illustrert ved følgende modell:

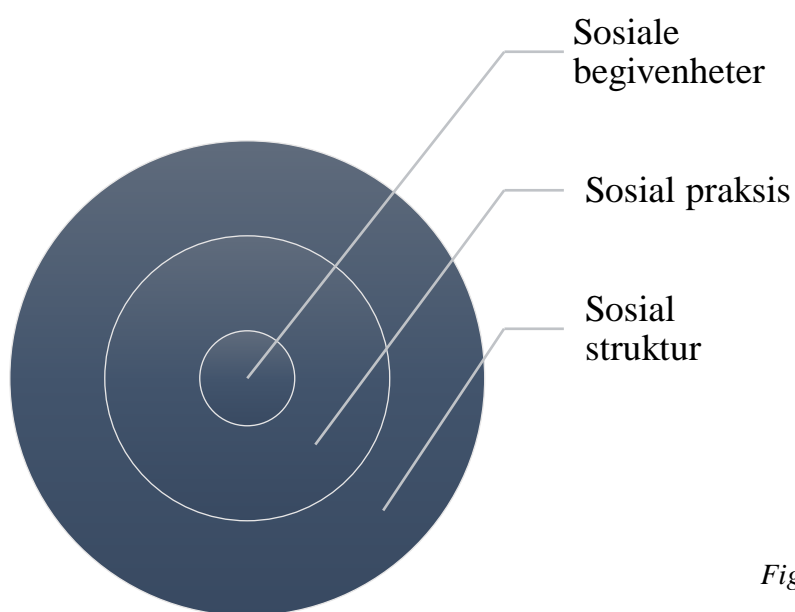

Fig. 1: Faircloughs modell med nye begreper. Basert på Skrede (2017, s. 33).

3.1 Sosiale begivenheter

Det innerste laget, kalt sosiale begivenheter, het før «tekst». Navneendringen gjør det klarere at sosiale begivenheter ikke kan reduseres til tekster, men at tekster er en del av sosiale begivenheter (Skrede, 2017, s. 32). Innenfor denne tekstlige dimensjonen veksler Fairclough på Michael Hallidays systemisk-funksjonelle lingvistikk, forkortet til SFL (Skrede, 2017, s. 30). Et av hovedpunktene innenfor SFL er ideen om at språket har tre ulike funksjoner: ideasjonell, interpersonlig og tekstuell. Den ideasjonelle funksjonen dreier seg om det

innholdet som formidles, og hvordan man deler erfaringer og ideer. Den interpersonlige funksjonen går ut på at man ikke kan legge frem en semiotisk representasjon av noe, uten å samtidig si noe om seg selv og relasjonen til andre. Dermed får man en interpersonlig relasjon. Den siste funksjonen går ut på at man ikke kan representere noe, eller inngå i sosiale relasjoner uten å kjede sammen et semiotisk budskap (Skrede, 2017, s. 31). Gjennom en tekstanalyse blir det mulig å beskrive de ulike funksjonene og hvilke sosiale implikasjoner språkbruket kan tenkes å ha (Skrede, 2017, s. 31). I en tekstanalyse er det flere ulike verktøy man kan anvende. Fairclough nevner selv passivering og nominalisering, modalitet, intertekstualitet og antagelser. På bakgrunn av relevans og omfang for oppgaven, nøyer jeg meg i denne oppgaven med å presentere og analysere tekstenes uttrykk for passivering og nominalisering, modalitet og forekomst av antagelser. Talenes intertekstuelle samspill, trekker jeg derimot direkte inn i analysen av diskursene i kapittel 4.2.1.

3.1.1 Nominalisering og passivering

Nominaliseringer er en type grammatiske metaforer som fremstiller prosesser i samfunnet som ting eller enheter, ofte gjennom å bruke substantiver fremfor verb (Skrede, 2017, s. 48). Som et eksempel på dette viser Skrede (2017, s. 48) til at frasen «arbeiderne produserer stål» ikke er en metaforisk representasjon, mens «stål-produksjon» er en metaforisk nominalisert representasjon. På denne måten kan man skjule hvem som har ansvaret for en prosess eller handling, og det vil bli uklart hvem som er aktøren.

Et annen grep for å skjule aktørene i et meningsutsagn er å bruke passive konstruksjoner. Ved å gjøre subjektet i setninger passivt i motsetning til aktivt, kan man bidra til å maskere ansvar. Innenfor kritisk diskursanalyse blir bruken av passivering og nominalisering ofte tolket som et uttrykk for at det er ideologier involvert. Dette kan skje gjennom at man toner ned ansvaret for noe, eller at man fremstiller en sak i en bestemt retning (Skrede, 2017, s. 49). Samtidig kan fraværet av disse grepene også tyde på at det er ideologier involvert. Om man ikke forsøker å tilsløre maktforhold, vil det bli tydelig for en mottaker hvilke maktforhold som er gjeldende. Hvordan Huitfeldt fremmer maktforhold i tekstene sine blir videre analysert i oppgavens analysedel.

3.1.2 Modalitet

Modalitet betyr kort sagt *måte*, og handler om hvordan en ytring eller tekst legger frem et budskap (Skrede, 2017, s. 49). Kort sagt dreier språklig modalitet seg om hvordan man uttrykker holdningene sine til innholdet i en setning (Skovholt & Veum, 2014, s. 88). Man skiller mellom fire ulike talefunksjoner når man analyserer teksters modalitet: påstander, spørsmål, beordring og tilbud. Modalitet ses på som talerens måte å uttrykke fakta og holdninger på, som for eksempel grad av visshet og tvil, muligheter og nødvendigheter, og tillatelser og forpliktelser (Skrede, 2017, s. 50). Fra et språkvitenskapelig perspektiv skiller man mellom epistemisk og deontisk modalitet (Skovholt & Veum, 2014, s. 89). Epistemisk modalitet betyr at avsenderen av en tekst kan uttrykke sin egen vurdering av hvor mulig, sannsynlig eller sikker en påstand er. Med deontisk modalitet kan avsenderen uttrykke hvor ønskelig eller nødvendig en oppfordring eller et løfte er (Skovholt & Veum, 2014, s. 89). Innenfor politisk retorikk kan undersøkelser av modalitet gi innsikt i hvilke verdenssyn som fremmes, hvilken kunnskap som fremmes som sann, og hvordan tilhørerne burde handle i lys av de sosiale omstendighetene som beskrives (Skrede, 2017, s. 51). I analysedelen av oppgaven blir det lagt særlig vekt på hvilket verdenssyn som fremmes i Huitfeldts taler gjennom påstander om hvordan verden er, og forpliktende tilbud for å endre den påståtte virkeligheten.

3.1.3 Antagelser

Det siste verktøyet jeg anvender i den tekstuelle analysen av talene er antagelser. I motsetning til intertekstualitet som kan synliggjøre forskjeller ved å trekke inn andre stemmer i teksten, kan man utjevne forskjeller ved å anta et felles verdigrunnlag gjennom antagelser (Skrede, 2017, s. 55). Mennesker støtter seg på, og er avhengige av, delte antagelser, oppfatninger og meninger som medlemmer av et fellesskap. Uten et felles grunnlag er det umulig for medlemmer av et fellesskap å interagere med hverandre (Skrede, 2017, s. 55). Det interessante innenfor kritisk diskursanalyse er at de som er i posisjon til å påvirke eller forme hva som inngår i den felles grunnforståelsen, er i en posisjon til å utøve makt og opparbeide hegemoniske oppfatninger (Skrede, 2017, s. 55). For å kunne kartlegge dette forholdet skiller Fairclough (2003, s. 55) mellom tre ulike typer av antagelser (*assumptions*):

- Eksistensielle antagelser: antagelser om hva som eksisterer
- Proposisjonelle antagelser: antagelser om hva som er, kan bli eller vil bli tilfellet
- Verdi-antagelser: antagelser om hva som er bra eller ønskelig

En god analysestrategi i arbeidet med å kartlegge antagelser, er å lete etter det som ikke sies eksplisitt (Skrede, 2017, s. 56). Det er også viktig å huske på at om man hevder at en antagelse er ideologisk, må man fremme et plausibelt argument for dette, og underbygge hvordan antagelsen er relatert til strukturelle samfunnsmessige forhold (Skrede, 2017, s. 56). Skovholt & Veum (2014, s. 53) legger til at man i tekstanalyse har som mål å finne ut hva teksten sier om temaet, og hvordan teksten fremstiller saken. Det man da er på utkikk etter å finne ut av er om teksten manipulerer leseren uten at det kommer konkret frem i teksten, eller om forfatteren presenterer interesser, holdninger og verdier som noe gitt og felles for både avsender og mottaker (Skovholt & Veum, 2014, s. 53). De språklige midlene som brukes for å anta en felles bakgrunnskunnskap kaller Skovholt & Veum (2014, s. 53) for *presupposisjoner*, som er lignende det Skrede kaller for antagelser. Ofte er disse presupposisjonene påstander eller holdninger som forfatteren forutsetter at leseren deler, eller i det minste aksepterer. I analysen av talene, skal jeg blant annet se på hvordan Huitfeldt fremmer påstander om hvordan verden er, burde være, kan bli og hvordan hun ønsker at verden skal være. For at disse påstandene skal ha en effekt, må tilhørerne til talene dele hennes oppfatninger og holdninger, eller i det minste akseptere at de kan være legitime.

Sammen utgjør disse verktøyene et apparat som gjør det mulig å komme nær selve teksten i analysen. Denne dimensjonen står i et dialektisk forhold til de to andre, gjennom at sosiale begivenheter og den sosiale strukturen blir mediert av den midterste dimensjonen, sosial praksis.

3.2 Sosial praksis

Sosial praksis er den midterste dimensjonen i Faircloughs modell, og dens funksjon er å mediere forholdet mellom sosiale begivenheter og den sosiale strukturen. Innenfor denne dimensjonen bygges det videre på den tekstuelle analysen, men man trekker i større grad inn hvordan diskurser sirkuleres, endres og reproduseres, enn selve teksten på setningsnivå

(Skrede, 2017, s. 31). Selv om Fairclough mener at denne dimensjonen innebærer å kartlegge hvordan tekster blir produsert og konsumert, prioriterer han å analysere tekster for å vise hvilke diskurser som aktiveres, og hvordan disse kan bli brukt til å tjene visse interesser (Skrede, 2017, s. 31). Fra et semiotisk ståsted finnes det tre ulike elementer innenfor denne dimensjonen: sjangre, diskurser og stiler (Skrede, 2017, s. 33). I denne oppgaven velger jeg å begrense omfanget til å analysere kun diskursene. Dette er på grunn av relevans for oppgaven, da tekstenes sjanger og stil ikke peker seg ut som sentrale analyseobjekter for problemstillingen og oppgaven i sin helhet.

3.2.1 Diskurs

En diskurs er som jeg allerede har vært inne på, en måte å representere verden på. Disse diskursene kan igjen knyttes til forskjellige posisjoner, eller perspektiver ulike grupper av sosiale aktører har (Skrede, 2017, s. 35). Innholdet i diskurser vil variere etter hvilken sjanger de forholder seg til. Innholdet i en diskurs som tilhører en politisk sjanger vil derfor være annerledes enn innholdet i en uformell sjanger. Selv om en diskurs representerer verden, er det ikke bare en representasjon av slik verden faktisk er, det kan også være en representasjon av mulige verdener som skiller seg fra det faktiske (Skrede, 2017, s. 35). På denne måten kan den diskursive fremstillingen av verden være med på å styre samfunnet i forskjellige retninger. Relasjonene mellom diskurser er derfor et element av relasjonen mellom mennesker, siden de kan utfylle, konkurrere og dominere hverandre (Skrede, 2017, s. 35). Samtidig er det ikke alle representasjoner av verden som regnes som diskurser. For at noe skal kategoriseres som en diskurs, må det være en grad av repetisjon av innholdet, som igjen må deles av en viss gruppe mennesker (Skrede, 2017, s. 35). I tillegg overskrider diskurser lokale variasjoner, de er overindividuelle og er noenlunde stabile over tid (Skrede, 2017, s. 35). For å finne ut av hva som kan regnes som en diskurs i en tekst, peker Skrede (2017, s. 36) på at man kan identifisere hoveddelene av den verdenen som representeres, altså hovedtematikken i teksten, i tillegg til å kartlegge det bestemte perspektivet som fremmes. I analysedelen undersøker jeg hvilke diskurser, eller hoveddeler av representasjoner av verdenen som finnes i talene. Deretter prøver jeg å vise hvilke diskurser som peker seg ut som overordnet, og hvilke diskurser som legger seg under denne.

3.3 Sosial struktur

Den siste og ytterste dimensjonen i Faircloughs modell er den sosiale strukturen. Dette nivået, eller dimensjonen, handler i stor grad om det dialektiske forholdet mellom diskurs og den bredere sosiokulturelle praksisen (Skrede, 2017, s. 31). På denne måten kan man få et tydeligere bilde på forholdet mellom diskurs, makt og ideologi. Sosiale strukturer er ifølge Fairclough (2003, s. 23) abstrakte enheter, som kan definere et potensial, eller et sett av muligheter. På denne måten har de sosiale strukturene muligheten til å kontrollere og ekskludere hva som blir realisert. Hva som skjer mellom sosiale strukturer og sosiale begivenheter er derimot veldig komplekst. Sosiale begivenheter kan ikke ses på som et direkte resultat av sosiale strukturer (Fairclough, 2003, s. 23). Derfor medierer den sosiale praksisen dette forholdet. Dette skjer gjennom behovet for mellomliggende organisatoriske enheter av en spesifikk språktype, altså de språklige elementene i et nettverk av sosiale praksiser (Fairclough, 2003, s. 24). Dette kaller Fairclough (2003, s. 24) for *diskursorden*. Disse språklige elementene trenger ikke å være redusert til setninger, ord eller lingvistiske strukturer, for diskursordener kan også dannes ved å kjede sammen visse sjangrer, diskurser og stiler (Skrede, 2017, s. 38). Et premiss for at noe kan identifiseres som en diskursorden er at de har en viss stabilitet innenfor de sosiale praksisene (Skrede, 2017, s. 38).

3.4 Oppgavens vitenskapelige kvalitet

Før jeg går i gang med selve analysen av tekstene, vil jeg først si noe om mulige fallgruver ved å bruke kritisk diskursanalyse som metode, hvordan min rolle som forsker kan påvirke oppgaven og eventuelle svakheter ved oppgaven.

3.4.1 Kritikk av Fairclough og kritisk diskursanalyse

Et av de mest fremtredende ankepunktene mot Faircloughs versjon av kritisk diskursanalyse er ifølge Jørgensen & Phillips (1999, s. 101) hans uklarheter om konsekvensene av skillet mellom det diskursive og det ikke-diskursive. Dette dreier som at grensen mellom selve

diskursanalysen og analysen av den sosiale praksisen ikke blir gjort tydelig nok. Samtidig som dette kan være et reelt problem, kan det også være til forskerens fordel. Fairclough sier selv at det skal være et dialektisk forhold mellom de ulike dimensjonene, men hvordan dette skal skje, er opp til oppgaven og forskeren selv (Skrede, 2017, s. 32). Fairclough trekker på mange ulike teorier i sitt eget arbeid, men man får ingen retningslinjer på hvordan, eller i hvilket omfang man skal trekke inn sosiologisk og kulturell teori i de ulike dimensjonene. Dette står i stil med et annet problem: hverken Fairclough eller andre kritiske diskursanalytikere har en sterk forståelse for gruppedannelse. Selv om Fairclough mener at diskurser er med på å konstruere sosiale identiteter og sosiale relasjoner, går han ikke dypt nok for å forstå de sosialpsykologiske prosessene (Skrede, 2017, s. 151). I denne oppgaven er det i likhet med Fairclough ingen distinkte grenser mellom de ulike dimensjonene, på grunn av at de ulike delene står i et samspill hvor de går over i hverandre.

Samtidig er Fairclough tydelig på at kritisk diskursanalyse kun ses på som ett element innenfor forskningen, og må suppleres og kombineres med andre metoder (Skrede, 2017, s. 151). Dermed blir det i større grad opp til forskeren selv å trekke inn andre relevante teoretiske perspektiver. På denne måten kan mangelen på en «oppskrift» være til den kritiske diskursanalysens fordel. Siden det ikke er et fastlåst rammeverk, kan forskeren selv velge hvilke andre teorier som er relevante for den spesifikke oppgaven, noe som kan by på utfordringer, men også en fordel.

3.4.2 Forskerens rolle

I posisjonen som forsker er det et mål om å holde seg objektiv, og å undersøke saken fra flere forskjellige sider. Samtidig har man som individ enkelte verdier, moraler og tankesett som kan gjøre det vanskelig å opprette objektiviteten. Målet med å undersøke diskurser er å avdekke mønstre og sosiale konsekvenser de ulike diskursive fremstillingene gir. Dermed er man nødt til å forsøke å legge til side egne meninger og verdier, slik at de ikke overskygger analysen (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 31). Siden man som regel er deltaker i den kulturen man undersøker, deler man ofte de meningene som blir sett på som selvfølgeligheter i materialet (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 32). I tilfellet med denne oppgaven, deler jeg mange av de samme selvfølgelighetene Huitfeldt fremmer, noe som gjør det viktig at man forsøker å fremmedgjøre seg selv fra materialet (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 32). Målet er ikke å finne

frem til et endelig korrekt svar, men å vise hvordan samfunnet produserer fordelaktige og ufordelaktige resultater, for så å forslå forbedringer i samfunnsutviklingen (Skrede, 2017, s. 85).

3.4.3 Svakheter ved oppgaven

I en masteroppgave er det slik at man har et visst rammeverk man må forholde seg til når det kommer til oppgavens begrensninger. Derfor er man nødt til å foreta avgrensninger. I tilknytning til oppgavens teori, har jeg lagt frem hva jeg skal undersøke videre i oppgaven, samtidig som jeg har begrunnet valgene når det kommer til omfang.

I et annet tilfelle, hvor oppgavens omfang var videre, ville det vært mulig å dykke enda dypere inn i analysen av de ulike dimensjonene i Faircloughs modell. I tillegg kunne det vært interessant å utvide det tekstlige utvalget med andre tekster, både bakover og fremover i tid, for å trekke lengre linjer til spørsmålet om brudd eller kontinuitet ved Norges sikkerhets- og utenrikspolitiske linje.

4 Analyse

Denne delen av oppgaven sikter til å analysere tekstene etter Faircloughs modell, som presentert i forrige kapittel. For flyten i oppgaven og oversiktens skyld, analyseres begge tekstene fortløpende i teksten, hvor talen fra 2022 fungerer som et utgangspunkt for å se endring i talen fra 2023.

4.1 Sosiale begivenheter

4.1.1 Passivering og nominalisering

I Huitfeldts tale ved Kirkeneskonferansen 2022, finner man ikke mange spor av hverken nominalisering eller bruk av passive konstruksjoner. Dermed får man en annen type ideologisk representasjon i teksten, enn om det fantes tydelige tegn på nominalisering eller passivering i teksten. Gjennomgående for talen er at Huitfeldt knytter hendelser direkte til en aktør, som Russland. Eksempler på steder hvor det vises til en tydelig aktør er eksempelvis i starten av talens tredje del: «Hyppig **russisk** øvingsaktivitet utenfor Norge bidrar til økt spenning» (Utenriksdepartementet, 2022a). Om Huitfeldt hadde nyttet seg av mer passive konstruksjoner kunne vi heller fått følgende sitat, «*øvingsaktiviteten utenfor Norge bidrar til økt spenning*». Et annet eksempel finner vi i starten av del 4: «Vi har en svært spent sikkerhetspolitisk situasjon i Europa. **Russland** har i praksis okkupert deler av ene selvstendig, uavhengig nasjon, Ukraina» (Utenriksdepartementet, 2022a). Sitatet kunne vært skrevet om slik: «*Den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa er svært spent. Den selvstendige og uavhengige nasjonen Ukraina har blitt okkupert*». Igjen ser man at Huitfeldts bruk av en klar aktør ikke er med på å tilsløre maktbruk, snarere tvert imot. Derfor settes det lys på et kritikkverdig forhold, som Huitfeldt tydelig mener Russland står bak.

Vi ser tydelig at det er Russland som er årsaken til visse situasjoners forekomst. Dette viser med andre ord klart hvilken ideologisk posisjon Huitfeldt, og dermed Norge, tar. Det gjøres ikke et forsøk på å tone ned rollen Russland har i konflikten med Ukraina, snarere tvert imot. Ved at det påpekes at Russland er ansvarlig for den spente situasjonen i Europa og okkupasjonen av Europa, skaper Huitfeldt et bilde av at Norge (og resten av den vestlige

verden) står på én side og Russland på den andre. Dermed får vi et inntrykk av en «vi» mot «dem»-diskurs, noe som blir ytterligere analysert i diskurs-delen.

Samtidig som talen først og fremst ikke prøver å skjule ansvarsforholdet når det kommer til Russlands aggressivitet mot Ukraina, finner man bruk av nominalisering i omtalen av Norges nordområdepolitikk. I del 2 av talen, trekker nemlig Huitfeldt inn «det grønne skiftet» som en viktig del av Norges politikk. Her blir prosessen om å gå over fra tradisjonelle energikilder til miljøvennlig energiproduksjon, gjort om til en metaforisk representasjon. Det understrekes at man må bruke eksisterende kunnskap fra energiproduksjonen for å få til dette, men det legges ingen føringer på hvordan overgangen skal skje, eller hvem som har ansvaret for prosessen. «Det grønne skiftet» blir dermed gjort til en ting som er selvsagt, uten at det gis konkrete løsninger på hvordan dette skiftet skal skje.

Huitfeldts tale fra 2023 viser i likhet med den fra 2022 få innlysende eksempler på bruk av nominalisering og passivkonstruksjoner. Talen viderefører derimot vinklingen som talen fra 2022 har, ved at Russland og Putin tydelig blir utpekt som aktører. Dette kommer klart til uttrykk i talens første del: «Da vi våknet 24. februar, på konferansens dag 2, var **Putins** stridsvogner og bombefly på vei over grensen til Ukraina» (Utenriksdepartementet, 2023a). At Huitfeldt er tydelig på hvem som står bak eskaleringen av konflikten, kommer dog ikke som noen overraskelse. Norge er nemlig et av 141 land som har stemt for at Russland må stanse den militære offensiven i Ukraina (FN-sambandet, 2023). Som nevnt i tilknytning til den første talen, kan dette virke som et ideologisk grep, hvor den russiske oppfattelsen av realiteten og hvordan verden skal være, truer den motstridende vestlig-dominerte oppfattelsen.

4.1.2 Modalitet

Talene preges i stor grad av ulike påstander som viser til hva Huitfeldt oppfatter som sannheter om verden. Når det kommer til påstander peker Fairclough (2003, s. 167) på at man har tre ulike måter å bruke disse på. Enten kan man hevde noe: vinduet er åpent; man kan modalisere påstanden: vinduet kan være åpent, eller man kan fornekte påstanden: vinduet er ikke åpent. I talen brukes for eksempel ordet «er» 46 ganger, og er det tredje mest brukte ordet i talen, etter «i» og «og». Ordet «er» er presensformen av verbet «å være», noe som tyder på at Huitfeldt ofte ytrer seg basert på hennes oppfatninger av hvordan virkeligheten faktisk er. Et relevant eksempel på dette er «Et sterkt og robust Nord-Norge **er avgjørende**

for hele landet. Og **Øst-Finnmark er på mange måter førstelinjen** for et sterkt og robust Norge» (Utenriksdepartementet, 2022a). Et annet eksempel som viser til Huitfeldts påstand om verdensbildet kommer i del 4 av talen: «De [Russland] **er i posisjon** til å gjennomføre storskala militære operasjoner [...]» (Utenriksdepartementet, 2022a). Med dette sitatet hevder Huitfeldt at Russland faktisk er i en posisjon til å utføre militære operasjoner ikke bare i delene av Ukraina som grenser til Russland, men i hele landet. Dermed hevder hun at Russland er godt rustet militært og har til hensikt å legge under seg store områder.

Et annet uttrykk for talens modalitet finnes i tilknytningen til bruken av pronomenet «vi». Dette ordet er hyppig brukt og forekommer totalt 38 ganger i løpet av talen. Ordet kan brukes på flere måter, blant annet kan «vi» vise til medlemmer av nasjonen Norge og det kan vise til den sittende regjeringen. En annen måte «vi» kan brukes på i denne sammenhengen er å skape et skille og avstand mellom et kollektivt «vi» og et annerledes «dem». Særlig interessant er det å se på tilfeller hvor «vi» opptrer sammen med modalverb, som for eksempel «skal», «må» og «vil». Alle disse modalverbene opptrer sammen med «vi» i denne talen, og alle signaliserer en form for forpliktelse fra avsenderen, her vist gjennom tre ulike eksempler:

Vi skal fortsette å se etter muligheter (del 3).

Vi må holde fast ved noen grunnleggende forutsetninger (del 4).

Vi vil fortsette med vårt tette forsvarssamarbeid med allierte (del 4).

(Utenriksdepartementet, 2022a).

På denne måten beveger Huitfeldt seg fra den påstands-dominerte meningsutvekslingen, og trekker inn foretagende versjoner av «vi»-ets forpliktelse til handling (Fairclough, 2003, s. 168). Sentralt er da poenget om at det ikke bare er Huitfeldt og regjeringen som skal handle, men hele nasjonen. I det første eksempelet tyder bruken av «skal» på en høy grad av deontisk modalitet gjennom plikt, mens bruken av «må» viser til en lavere grad av modalitet. Det siste

eksempelet er viser lavere grad av modalitet gjennom en forventning. Dermed tyder eksemplene på at det er viktigst for Huitfeldt å understreke at hun selv eller regjeringen, skal fortsette å se etter muligheter i denne krevende situasjonen. Dette viser at talen inneholder både utveksling av kunnskap i form av epistemisk modalitet gjennom påstander om hvordan verden faktisk er, og utveksling av aktivitet i form av deontisk modalitet gjennom forpliktende tilbud for å endre verden.

Talen ved konferansen i 2023 fortsetter en utbredt bruk av «vi». Denne talen er kortere enn den fra 2022, men «vi» er fortsatt et av de unike ordene som blir brukt flest ganger. I motsetning til den første talen brukes pronomenet 12 ganger, men fortsatt brukes det i tilknytning til Norges innbyggere og regjeringen. Eksempler på at «vi» blir brukt om regjeringen finner man for eksempel i talens tredje del i tilknytning til satsingen på nordområdene: «**Vi skal** fortsette å stå samlet om denne satsingen. **Vi skal** jobbe på tvers av sektorer for å sørge for utdanning, arbeidsplasser og muligheter. **Vi trenger** at det bor folk her» (Utenriksdepartementet, 2023a). Vi ser at «vi» står sammen med modalverbet «skal», som understreker «vi»-ets forpliktelse til handling. Dermed får man i dette tilfellet en høy grad av deontisk modalitet, som spiller på relasjonen til leseren. Sammenlignet med eksempelet fra den første talen, er dette en fortsettelse av måten Huitfeldt forplikter seg til handling ovenfor leseren på. Den siste setningen bruker hjelpeverbet «trenger» i stedet for «skal», noe som tyder på en holdning til det ideasjonelle innholdet, fremfor relasjonen til leseren (Skovholt & Veum, 2014, s 89). Dette går inn under epistemisk modalitet, og viser til hvor mulig, sannsynlig eller sikker en påstand er (Skovholt & Veum, 2014, s. 89). At Huitfeldt bruker «trenger» i denne sammenhengen, viser til en høy grad av modalitet, som betyr at det er svært ønskelig eller nødvendig at det faktisk bor mennesker i nordområdene.

Samtidig som «vi»-et kan være et uttrykk for regjeringen, kan det også være et mer generelt uttrykk for Norges befolkning. Et eksempel på dette finnes i talens andre del, i tilknytning til krigen i Ukraina: «**Vi kan** ikke skyve inntrykket fra massegraver, angrep på elektrisitetsforsyninger og andre brutale overgrep mot sivile til side og fortsette som før» (Utenriksdepartementet, 2023a). En tolkning av «vi»-et i denne sammenhengen kan være at både regjeringen og den øvrige befolkningen går under den samme betegnelsen. Samtidig som det modale hjelpeverbet «kan» uttrykker en lav grad av modalitet, skjer dette på en måte som i stor grad oppfordrer leseren til å ikke gjøre noe, i motsetning til «skal» som uttrykker at skal gjøre noe. Dette stemmer overens med det bildet man blir fremstilt for i sitatet, om at man ikke skal se seg blind på det som skjer og har skjedd i Ukraina.

4.1.3 Antagelser

En antagelse som kommer tydelig frem i teksten finner vi i del 2 av talen: «Det er nødvendig [med kvalifisert arbeidskraft] for å få til **det grønne skiftet**» (Utenriksdepartementet, 2022a). Her har vi en antagelse om at det grønne skiftet er en prosess, gjennom nominalisering som vi tidligere har sett. Videre hevdes det at «Vi må bruke kunnskapen fra vannkraft, olje og gass for ny energiproduksjon. Overgangen fra kull til gass er avgjørende» (Utenriksdepartementet, 2022a).

Antagelsen ligger i at det er en felles oppfattelse i samfunnet om at det grønne skiftet er nødvendig, og noe som må skje. Bruken av «vi» i sitatet «vi må bruke kunnskapen fra vannkraft[...]», markerer at hele Norges befolkning er en del av den gruppen som skal være med på prosessen det grønne skiftet. Antagelsen er derfor at Norges befolkning er enige med Huitfeldt og regjeringen om at overgangen fra gammel til ny energiproduksjon er både viktig og avgjørende for fremtiden, særlig for nordområdene. Vi ser at denne antagelsen knytter seg til hvilken situasjon som eksisterer her-og-nå, samt en antagelse om hvordan situasjonen kan bli i fremtiden. Samtidig kan denne antagelsen knyttes sammen med regjeringens nordområdepartitikk, hvor energiproduksjon er blant interessefeltene. Huitfeldt kan på denne måten bruke denne antagelsen for å legitimere regjeringens behov for nyskaping innenfor energisektoren.

Denne antagelsen videreføres også i talen fra 2023, gjennom utfordringene man støter på i Arktis. I talens andre del sier nemlig Huitfeldt: «Vi trenger samarbeid for å håndtere klimaendringene og effektene de har på økosystemer og folk i Arktis» (Utenriksdepartementet, 2023a). Siden Huitfeldt tar dette opp i talen sin, er hun avhengig av at mottakerne deler hennes antagelse om at klimaendringer og deres effekter er reelle, og at det er viktig å løse disse problemene. Siden klimaendringer gjerne kommer av menneskelig aktivitet, er man nødt til å endre på væremåter, satse på ny energi og bruke ressurser på å endre den negative utviklingen. Huitfeldt er derfor avhengig av at mottakerne deler synet på klimaendringer som et alvorlig problem, for at man skal støtte et prosjekt som krever både nytenkning og økonomiske ressurser.

At Huitfeldt og regjeringen opptrer på vegne av den øvrige befolkningen, og dermed antar at de har en felles enighet om samfunnet finnes også andre steder i teksten. En antagelse som går igjen knyttes til varianter av ordet «interesse»:

«Derfor må vi være tydelige på norske interesser».

«Som vet at å opprettholde en fungerende relasjon til Russland er å ivareta våre nasjonale interesser».

«Det er i vår interesse – og i Russlands interesse – at dette samarbeidet lykkes».

«Fokuset vil være på Norges langsiktige prioriteringer og interesser i Arktis».

«Du skjønner ikke norsk historie, eller hva norske interesser betyr, hvis du ikke skjønner hva som har skjedd her i Øst-Finnmark».

«Derfor skal vi fremme våre egne interesser i nord».

(Utenriksdepartementet, 2022a).

Vi ser her hvordan Huitfeldt bruker ordet «interesse» i samspill med ordene «norske», «nasjonale» og «vår», slik at det virker som at hun uttaler seg på vegne av hele den norske befolkningen. Denne antagelsen om at Norges befolkning har samme interesser som regjeringen er ingen unormal antagelse, siden det norske folk har en generell stabil tiltro til regjeringen. Samtidig kan denne språkbruken virke som en tilslørende faktor, hvis bruken av «felles interesser» dekker over andre interesser Huitfeldt og regjeringen kan ha.

En av disse «skjulte» interessene kan være ønsket om å verne nordområdene fra russisk innflytelse over naturressurser, særlig med tanke på nye energikilder, bærekraft og selvsagt økonomi. I talens del 5, sier nemlig Huitfeldt følgende:

I 2023 overtar Norge lederskapet i Arktisk råd. Det vil bli et av regjeringens viktigste løft i nordområdepolitikken i årene framover. Fokuset vil være på Norges langsiktige prioriteringer og interesser i Arktis. Det dreier seg om hav, klima og bærekraftig økonomisk utvikling.

(Utenriksdepartementet, 2022a).

Samtidig er det ikke sikkert at hele Norges befolkning er enige i at Norge i det hele tatt skal ha spesielle interesser for områdene i Arktis. Det kan dermed se ut som at Huitfeldt ønsker å bruke dette området for å sikre seg makt i form av kontroll over ressurser. Samtidig pekes det på at man ønsker et samarbeid med både de andre allierte landene, og til og med Russland. Dette ønsket om samarbeid med et naboland som er mye større og mektigere enn Norge, kan begrunnes med at regjeringen ikke ønsker å utfordre den sikkerhetspolitiske situasjonen i området. De norske interessene skiller seg dermed fra de andre nasjonenes interesser, og blir et uttrykk for særegne norske verdier og tankesett som ikke kommer eksplisitt frem i talen.

I talen fra 2023 videreføres de samme tankene om regjeringens satsing på nordområdene, uten at Huitfeldt går nærmere inn på hva som skal gjøres. Det hun gjør er å trekke frem at de (regjeringen) «skal jobbe på tvers av sektorer for å sørge for utdanning, arbeidsplasser, og muligheter» (Utenriksdepartementet, 2023a). En av grunnene til at hun ikke legger frem en konkret plan for hvordan dette skal skje, er at regjeringen ikke nødvendigvis har en plan ennå. En annen grunn kan være at krigen i Ukraina fortsatt er i gang, og at man derfor ikke har avgjort om Russland skal involveres i samarbeidet eller ikke. Uansett ser vi en videreføring av satsingen i nordområdene, som kommer til å involvere flere sektorer i regjeringen, samt Norges lederskap i Arktisk råd. Sammen med antagelsen om «det grønne skiftet» ser vi et mulig kapitalistisk og ideologisk motiv bak Huitfeldts ytringer som kan ses på som en videreføring av nordområdepolitikken.

En annen sentral antagelse i Huitfeldts tale er oppfatningen av at det er Russland som den aktive aggressive kraften i konflikten mellom Russland og Ukraina. I del 4 av talen sier Huitfeldt følgende: «Russland har i praksis okkupert deler av en selvstendig, uavhengig nasjon, Ukraina. De er i posisjon til å gjennomføre storskala militære operasjoner også mot resten av Ukraina, uten varslings tid» (Utenriksdepartementet, 2022a). Dette sitatet viser at Huitfeldt eksplisitt ser på Russland som den utløsende årsaken til at krigen startet. Sitatet viser Russland som en mektig og stor kraft som har okkupert en annen nasjon, og som kan utøve militære operasjoner i landet. For at denne argumentasjonen skal være vellykket er hun avhengig av at mottakerne av talen deler den samme oppfatningen av Russland som aggressoren bak konflikten. Huitfeldt legger dermed til grunn at mottakerne av talen deler

hennes syn på Ukraina som en uskyldig «selvstendig, og uavhengig nasjon» som har blitt utsatt for en fiendtlig okkupasjon av et krigersk naboland. Sett fra norske og vestlige øyne er det grunn til å tro at befolkningen deler denne oppfattelsen, da Russland har vist lignende aggressiv fremferd mot Ukraina og andre naboland tidligere, senest i 2014 ved annekteringen av Krimhalvøya.

Som en fortsettelse av denne antagelsen, dukker det opp en ny antagelse om at også Norge kan bli truet av Russland, slik Ukraina har blitt. Hvis Russland angriper Ukraina, kan de også se mot andre naboland, deriblant Norge. For å adressere denne antagelsen legger Huitfeldt frem en rekke punkter på hvordan Norge forholder seg til situasjonen. Det første tiltaket ligger i støtten hos de allierte: «[...] Norge er helt avhengig av Natos kollektive sikkerhet. Våre allierte kommer hvis vår sikkerhet er truet» (Utenriksdepartementet, 2022a). På denne måten forsøker Huitfeldt å berolige befolkningen med at denne tenkte trusselsituasjonen ikke vil bare vil være nasjonalt anliggende, men bli en internasjonal situasjon med støtte fra Nato og de øvrige allierte.

Antagelsen om at det er Russland og Putin som er årsaken til krigen fortsetter i talen fra 2023. Samtidig kommer det et skifte i omtalen av Russland. Huitfeldt knytter nemlig Putins til Russland for å tydeliggjøre hans særskilte ansvar for nasjonens handlinger: «Da vi våknet 24. februar, på konferansens dag 2, var **Putins** stridsvogner og bombefly på vei over grensen til Ukraina» (Utenriksdepartementet, 2023a). Huitfeldt legger her frem en eksistensiell antagelse om at det er Putin selv som er ansvarlig for krigen, og ikke resten av Russlands befolkning. Denne antagelsen gir hun belegg for senere i talen ved å eksplisitt hevde at «[...] vi skal skille mellom **russere** og **Putin**» (Utenriksdepartementet, 2023a). Huitfeldt antar at mottakerne av innlegget deler hennes oppfatning av at det er Putins statsapparat som skal ansvarliggjøres for nasjonens handlinger, og at man ikke skal dømme Russlands innbyggere for statens handlinger. Huitfeldt viderefører derimot ikke antagelsen av at Norge kan bli angrepet av Russland. Det kan være flere grunner til dette, og en av dem kan være at krigen i Ukraina har vart i over et år, og at Norge ikke har opplevd et alvorlig økt trusselbilde i dette tidsrommet.

4.2 Sosial praksis

Den andre dimensjonen som ligger i midten av Faircloughs modell kalles nå for sosial praksis. I denne dimensjonen medieres relasjonen mellom sosiale begivenheter og sosiale strukturer (Skrede, 2017, s. 33). Den sosiale praksisen kan ses på som en måte å kontrollere, og selektivt vise frem strukturelle muligheter på (Skrede, 2017, s. 33). Fra et semiotisk ståsted finnes det primært tre elementer innenfor den sosiale praksisen: sjangre, diskurser og stiler. I denne oppgaven nøyer jeg meg med å analysere diskursene i tekstenes sosiale praksis. Selv om både sjanger og stil kan være fruktbare analyseområder, utelukker jeg disse på bakgrunn av relevans for oppgaven, samt oppgavens begrensning i omfang. På denne måten får man også muligheten til å vie større plass til det jeg ser på som sentralt, nemlig diskursene.

4.2.1 Diskurser

Etter at man har undersøkt teksten gjennom nominalisering, passivering, modalitet, intertekstualitet og antagelser, må man vise hvordan dette spiller inn på måten taleren representerer verden på. Som jeg har vært inne på i metode-delen er en diskurs en måte å representere verden på. Disse representasjonene er ikke nødvendigvis et faktisk bilde av slik verden er, men kan være en versjon av virkeligheten som avsenderen argumenterer for at er gjeldende. Derfor kan diskurser være med på å styre samfunnet i en viss retning, om diskursene som kommer frem får gjennomslag. Gjennomgående for Huitfeldts taler er at de er komplekse, i form av at det er flere ulike diskurser som kommer til uttrykk. Blant annet ser man tegn til en globaliserings- og sikkerhetsdiskurs, samt en nasjonal-, identitets- og samarbeidsdiskurs.

4.2.1.1 Globaliseringsdiskurs

En av de mest fremtredende diskursene som dukker opp i tekstene er en globaliseringsdiskurs. Med begrepet *globalisering* menes det først og fremst en økning av interaksjon og gjensidig avhengighet mellom mennesker på tvers av landegrensene (Scholte, 2003, s. 84). I dette forholdet skjer det handel og deling av for eksempel kapital, varer, informasjon, ideer og

mennesker (Keohane & Nye Jr., 2003, s. 75). Selv om globalisering ikke blir spesifikt nevnt av Huitfeldt i talene, er det flere underliggende diskurser bakt inn i talene, som tyder på at globalisering kan være en overordnet diskurs. Disse underliggende diskursene presenteres underveis i analysen gjennom en sikkerhets-, identitets- og samarbeidsdiskurs.

4.2.1.2 Sikkerhetsdiskurs

En av diskursene som det er mulig å se i sammenheng med globaliseringsdiskursen er det jeg velger å kalle en sikkerhetsdiskurs. Gjennom antagelser om at Norge i fremtiden kan bli truet på lik linje med Ukraina, oppstår det et behov for å klargjøre hvordan Norge oppfatter denne situasjonen. Dette gjør Huitfeldt gjennom å si at selv om «**hyppigere russisk øvingsaktivitet** utenfor Norge bidrar til **økt spenning**», understrekes det samtidig at «[...] er det her i nord fortsatt **lav** spenning og god dialog» (Utenriksdepartementet, 2022a). I disse sitatene betrygger Huitfeldt Norges befolkning om at det fortsatt er lav spenning i de norske grenseområdene, selv om det ser ut til at Russland trapper opp den militære aktiviteten. Samtidig som Huitfeldt betrygger Norge med at det er lite trolig med et russisk angrep, kommer det tydelig frem at vi er avhengige av hjelp fra Nato og de allierte ved en eventuell militær trussel mot Norge:

Så langt har vi ikke sett noen uvanlig aktivitet i nord som har direkte implikasjoner for kontakten og samarbeidet med Russland. Men vi må – dessverre – være forberedt på det. I møte med en ny situasjon – og et mer utfordrende forhold til Russland, så er det tydeligere enn noen gang at Norge er helt avhengig av Natos kollektive sikkerhet. Våre allierte kommer hvis vår sikkerhet er truet.

(Utenriksdepartementet, 2022a).

Ut ifra dette sitatet er det tydelig at det ikke bare er nasjonen Norges ansvar å beskytte territoriet. I tråd med Norges posisjon som et aktivt Nato-medlem siden oppstarten i 1949, understrekes viktigheten av å ha forsvarsalliansens støtte. Norge er ikke stand til å forsvare

nasjonen på egenhånd, men er avhengig av Natos kollektive sikkerhet. At man er avhengig av internasjonal støtte for å forsvare sin egen nasjon, blir dermed et uttrykk for den utstrakte globaliseringen i den vestlige delen av verden. Held & McGrew (2003, s. 35) argumenterer nemlig for at skjebnene til et nasjonalt fellesskap som for eksempel Norge, ikke lenger ligger i dets egne hender. Regionale og globale politiske prosesser redefinerer nemlig innholdet i nasjonale beslutningsprosesser på et dypt nivå. I tillegg argumenterer de for at beslutninger gjort av regionale og transnasjonale organisasjoner som Nato, reduserer de politiske mulighetene som ligger hos de nasjonale myndighetene (Held & McGrew, 2003, s. 35). Gjennom en utenrikspolitisk allianse som Nato, går politiske beslutninger på tvers av landegrenser og kan omforme det politiske terrenget. På denne måten er politiske fellesskap på tvers av landegrenser bygd inn i et spekter av prosesser som forbinder dem sammen (Held & McGrew, 2003, s. 35).

Dette blir også brukt som et eksempel av Neumann (2001, s. 93), hvor han skisserer en figur som forklarer det europeiske sikkerhetssystemet som et gjensidighetsforhold mellom virkeligheten (sikkerhetssystemet), institusjoner (Nato) og verdier (felles sikkerhet). Også dette eksempelet viser at det sikkerhetspolitiske systemet som Norge er en del av, er et komplekst system hvor de ulike komponentene står i et gjensidighetsforhold som gjør at de reproducerer representasjonene innenfor sikkerhetsdiskursen. Et av kriteriene for at noe kan kategoriseres som en diskurs, er graden av regularitet. Disse regularitetene opprettholdes så av sosiale praksiser, som gjør at representasjonene reproduseres (Neumann, 2001, s. 92). Huitfeldt og regjeringen er dermed med på å opprettholde diskursen gjennom uttalelser, taler og den øvrige politiske utøvelsen i Norge. Norges avhengighet og posisjon til Nato har vært tydelig helt siden alliansens begynnelse på slutten av 1940-tallet, gjennom Norges rolle som ett av 12 medlemsland.

Samtidig som Norge er avhengige av Natos sikkerhet ved et eventuelt angrep, kan også Nato være tjent med Norges medlemskap. Siden Norge grenser til Russland, tjener Nato på å ha et medlemsland med fastlandsgrense til Russland. Norges medlemskap i Nato, kan nemlig gi verdifull kunnskap i hvordan man forholder seg til, og kommuniserer med Russland. Under den kalde krigen på 60-tallet hadde for eksempel USA fremskutte fly-baser på norsk jord, og nordflanken ble sett på som avgjørende for forsyninger videre til Europa (Stoa, 2021). At Norges geografiske plassering vil fortsette å være strategisk ved en eventuell militær opptrapping mellom Nato og Russland, er derfor stor.

Talen fra 2023 trekker ikke inn denne diskursen i like stor grad. I denne talen nevnes

hverken Nato, eller om det norske militæret har økt beredskapen. Huitfeldt avslutter derimot talen med å fremheve viktigheten av norsk militær tilstedeværelse i nord: «Jeg er overbevist om at det siste året har gitt hele landet en viktig påminnelse om verdien av militær tilstedeværelse her på grensa til vår nabo i øst» (Utenriksdepartementet, 2023a). Selv om Norge er medlem av Nato, er det samtidig viktig for Norge at man har egne styrker på egen jord. Dette poenget understrekes også tidligere, i talens andre del: «Trusselbildet blir mer konkret i grensenære områder» (Utenriksdepartementet, 2023a). Hvor reell den militære trusselen for Norges sikkerhet er, kommer ikke frem, men det understrekes at det er nødvendig for Norge med en synlig militær tilstedeværelse ved grensen. Huitfeldt sier i avslutningen av innlegget i 2023 at hun gleder seg til: «[...] å snakke med vernepliktige soldater ved Garnisonen i Sør-Varanger. Om jobben de gjør i kjernen av vår sikkerhetspolitikk» (Utenriksdepartementet, 2023a). Oppdraget disse soldatene gjør er å hevde norsk suverenitet langs grensen, samt drive overvåkning og patruljering (Forsvaret, u.å.). Samtidig som disse soldatene skal drive overvåkning og patruljering, skal de ha evne til å yte umiddelbar væpnet motstand (Forsvaret, u.å.). Dermed ser vi en todeling av sikkerhetsdiskursen. På den ene siden brukes den situasjonelle konteksten til å fremme viktigheten av et sterkt militært nærvær langs den russiske grensen, samtidig som viktigheten av internasjonale støttespilleres hjelp understrekes som nødvendig for det norske rikets sikkerhet.

Som Neumann (2001, s. 95) påpeker er det viktig for diskursanalytikere å undersøke hvilke konkurrerende representasjoner som finnes, samt alternative verdier og institusjoner. Om oppfattelsen av det internasjonale samfunnet som et samarbeid på tvers av landegrenser hvor man anerkjenner hverandre som selvstendige stater faller bort, vil dette true både oppfatningen av nasjonen Norge, og det kollektive internasjonale fellesskapet. Denne alternative realiteten vil derfor svekke den norske staten som en institusjon. Derfor er det grunn til å hevde at den norske staten er interessert i å opprettholde det gjeldende verdensbildet, der man har suverene stater med selvstyre som anerkjenner hverandre.

For at det internasjonale og europeiske samfunnet skal opprettholdes er det nødvendig at suverene stater beholder sin suverenitet. Dette påpeker Huitfeldt i 2022 gjennom å vise til Norges grunnleggende forutsetninger: «Norges støtte til Ukrainas suverenitet og territoriale integritet er ubetinget» (Utenriksdepartementet, 2022a). For at det rådende internasjonale samfunnets verdensbilde skal bestå, er man nødt til å kjempe for opprettholdelsen av staters suverenitet og egenrådighet, siden dette er en verdi som opprettholder institusjonene. Om

suvereniteten svikter hos enkelte land, vil dette svekke og true den eksisterende virkeligheten om at verden består av suverene stater (Neumann, 2001, s. 95).

Brathagen (2005, s. 293) peker på at Norges forhold til folkeretten i utenrikspolitikken endret seg etter andre verdenskrig. Norge gikk i denne perioden bort fra en nøytral tilnærming i verdenspolitikken til å bli medlem av Nato. Dermed endret også folkeretten seg fra å være en grunnleggende del av landets forsvarsverk, til å bli et større politisk virkemiddel (Brathagen, 2005, s. 293). Samtidig som man ønsket å fremme fred, var det også viktig for nasjonen å sikre sine egne interesser gjennom forsvarsalliansen. Selv om Natos mål først og fremst er å unngå krigføring, er samtidig en viktig del av Norges medlemskap å være forsvarsmessig klar ved eventuelle angrep. Dermed står Nato og Norge i en posisjon hvor de på en side ønsker å bevare den internasjonale freden, mens de på den andre siden står klare til å forsvare egne interesser hvis det blir nødvendig.

Derfor er Huitfeldt, regjeringen og det internasjonale fellesskapet tjent med å fordømme handlinger som utfordrer staters suverenitet. I et tenkt scenario hvor det internasjonale fellesskapet svekkes, vil blant annet virkeligheten av verdens suverene stater trues. Om Russland lykkes i krigen, og innlemmer Ukraina i det russiske riket, svekkes ideen om folkeretten og selvstendige staters suverenitet, noe som kan skape negative ringvirkninger ellers i verden.

4.2.1.3 Samarbeidsdiskurs

Samtidig som talen inneholder en globaliseringsdiskurs som skaper et skille mellom Norge og vesten på den ene siden, og Russland på den andre, er det også en annen konkurrerende diskurs til stede i talen. Denne diskursen kan kategoriseres som en samarbeidsdiskurs. Til tross for at Huitfeldt fordømmer Russlands militære aggresjon mot Ukraina, har Norge og Russland felles interesser i nordområdene, som gjør at Norge er tjent med et samarbeid med Russland. På en side kan Russland ses på som en «trussel» for Norge, blant annet gjennom kontrollen av nordområdenes ressursrikdom, samtidig som det er viktig med et samarbeid som kan tjene begge parter. Norge er størrelsesmessig mindre enn Russland, både geografisk og økonomisk, og er derfor i en posisjon hvor man ikke kan kreve at Russland føyer seg etter norske interesser og krav. For at Norge skal få gjennomslag for sine interesser, er man derfor avhengig av at samarbeidet med Russland fungerer på en tilfredsstillende måte hvor man

finner enighet. Kontroll over petroleum og fisk, som er Norges største eksportvarer, er av stor strategisk og økonomisk verdi, og kan være grobunn for konflikt (Heier & Kjølberg, 2015, s. 15). I 2010 ble det inngått en delelinjeavtale mellom Norge og Russland som skulle fastlegge grenselinjene i Barentshavet, men Russland har i nyere tid uttrykt at de vil bryte denne avtalen, selv om avtalen ikke inneholder en oppsigelsesklausul (Jakobsen, 2022, s. 417). Sammen med økende russisk interesse i Polhavet, kan forvaltning av ressurser i nordområde føre til fremtidige konflikter og uenigheter mellom Norge og Russland. Jakobsen (2022, s. 417) peker på at man ser mer russisk aktivitet i Barentshavet etter krigens utbrudd, og at en russisk maritim doktrine gir større prioritet til Arktis. Samarbeidet ser derfor ut til å bære preg av usikkerhet, hvor rettslige bindinger ikke nødvendigvis vil bli respektert (Jakobsen, 2022, s. 417).

Samtidig som Russland kan bli sett på som en «trussel» for norske interesser, inngår også Russland i flere transnasjonale samarbeidsavtaler i nordområdene, særlig når det kommer til miljø, som for eksempel Arktisk Råd, Barentssamarbeidet og Isbjørnavtalen (Miljødirektoratet, 2023). Sentrale områder for samarbeidet med Russland er fiskeriforvaltning, økonomisk utvikling, miljø og atomsikkerhet (Utenriksdepartementet, 2022a, del 4). I forbindelse med samarbeid i nordområdene sier blant annet Huitfeldt følgende i 2022:

Men Arktis kjennetegnes fortsatt i all hovedsak av konstruktivt internasjonalt samarbeid. Norge og de andre arktiske statene har utviklet et godt rammeverk. Samarbeidet i Arktisk råd og Barentsrådet fungerer i all hovedsak godt.

(Utenriksdepartementet, 2022a)

Dette sitatet understreker linjen Norge ligger på og har vært på i nordområdepolitikken. Sammen med andre nordiske land, inkludert Russland, inngår Norge i et samarbeid som ifølge Huitfeldt viser seg å være velfungerende og konstruktivt. Dette til tross for området har fått økt internasjonal oppmerksomhet, og at nasjonene har ulike meninger og interesser.

Når det kommer mer spesifikt til Norges samarbeid med Russland, sier Huitfeldt følgende: «[...] en fungerende relasjon til Russland er å ivareta våre nasjonale interesser.

Derfor er det viktig å videreføre det praktiske samarbeidet, den politiske dialogen og åpenhetslinjen» (Utenriksdepartementet, 2022a). Et fungerende samarbeid med Russland er dermed nødvendig for at Norge skal kunne fortsette med å fremme egne interesser, og viktigheten av å opprettholde dette samarbeidet understrekes: «Det er i vår interesse – og i Russlands interesse – at dette samarbeidet lykkes» (Utenriksdepartementet, 2022a). Tanken er man skal føre en politikk som kan være til nytte for begge lands interesser, slik at man blant annet unngår konflikter og uoverensstemmelser i fremtiden. Dette grepet kan komme av at man ikke ønsker å brenne alle broer til et fremtidig samarbeid med Russland og det russiske folk etter krigens slutt. Uansett hvordan krigen i Ukraina ender, vil Russland fortsette å være en europeisk stormakt som deler grense med Norge. Dette er en tanke som også kommer til uttrykk gjennom regjeringen og statsminister Jonas Gahr Støre. 21. mars 2023 holdt Støre en tale under Respons-konferansen, hvor denne meningen ble løftet frem i tilknytning Russland-spørsmålet:

Jeg er urolig for at noe av debatten, som helt klart fordømmer Russlands krigshandling, har en forlengelse som minner om å ‘klippe Russland ut av kartet’, at ‘de er ikke der mer’. Det er feil, de er der, og de kommer fortsatt til å være en europeisk geopolitisk størrelse, som er vår nabo.

(Statsministerens kontor, 2023)

Selv om både Huitfeldt og Støre er klare på at de fordømmer Russlands krigshandlinger, kan det argumenteres for at begge tar avstand fra å lukke samarbeidsdøren for godt, eller vender seg bort fra idéen om dialog med Russland. Dermed ser vi at regjeringens ideologi kommer til uttrykk i Huitfeldts uttalelse, noe som kan tolkes som en videreføring av langvarig norsk utenrikspolitikk tilknyttet Russland.

At man ikke kutter all kontakt med Russland på tross av krigen, men fortsatt holder døren åpen for samarbeid i fremtiden, kan skyldes den historiske konteksten som landene inngår i. Som nevnt tidligere i oppgaven har Norge og Russland en felles historie som strekker seg over flere hundre år, særlig i nordområdene. Bruken av historie er nemlig noe som kommer til uttrykk i begge av Huitfeldts taler. I 2022 innledet hun talen med å trekke

linjer tilbake til en grenselinje mellom det norske riket og datidens Russland i 1319. Dette blir fulgt opp igjen i talens avslutning, da hun viser til at grensedelingen på 1320-tallet ikke ble noe av, at man måtte vente helt til 1826 før det ble en offisiell grense mellom landene, og at det først i 2010 ble enighet om delelinjen i Barentshavet. Huitfeldt bruker denne formen for manifest intertekstualitet for å forankre den situasjonen man stod i, inn i en historisk kontekst. Denne konteksten viser at Norge og Russland har vært fredelige naboer over lang tid. Gjennom å vise frem dette forholdet i en historisk kontekst, skaper Huitfeldt et bilde av Russland som en fredelig nabo og viktig samarbeidspartner. Bruken av intertekstualitet kan også fremme forestillingen av Norge som en fredelig nasjon, som vektlegger fred og samarbeid fremfor konflikt.

I talen fra 2023 vises også den samme historiske intertekstualiteten. Talen starter med å vise til Finnmarks historie, fra gruvedrift til okkupasjon og bombing under andre verdenskrig. Et poeng som trekkes frem er den sovjetiske frigjøringen av området, som utvilsomt har betydd mye for forholdet mellom nordmenn og russere i nord. Som Huitfeldt sier ble Kirkenes «[...] et levende sentrum for samarbeid over grensene og oppblomstring av folk-til-folk samarbeid» (Utenriksdepartementet, 2023a). Dette er igjen med på å vise at forholdet mellom nordmenn og russere har vært preget av fred, respekt og samarbeid. Samtidig skaper dette en kontrast til hvordan situasjonen ble etter 24. februar 2022, hvor Russland har gått til krig mot nabolandet Ukraina. Som Huitfeldt selv sa i 2023: «Den dagen markerer et tidsskille i europeisk historie» (Utenriksdepartementet, 2023a).

Denne typen bruk av historie innen politisk retorikk er nokså utbredt. Ryymin (2017, s. 9) peker på at politiske ledere bruker fortellinger om fortiden for å blant annet begeistre tilhørere, sette lys på egne historiske seiere og til å underminere posisjonen til sine politiske motstandere. I tillegg kan historiske fremstillinger brukes til å argumentere for ønskelige eller uønskede veier fremover (Ryymin, 2017, s. 9). Det er nettopp dette Huitfeldt gjør i talen sin. Hun bruker historien for å vise at grensene mellom Russlands naboland har eksistert i mange år, og at historien ikke kan legitimere nye grenseovergang i dag. På denne måten fungerer den historiske fortellingen som et orienteringsverktøy, ved at mening gis til fortiden, samtidig som det peiles ut en retning for fremtiden. Etter 24. februar 2022 så det mørkt ut for et fortsatt samarbeid mellom partene, men historien viser altså at det er mulig i fremtiden. Samarbeidet mellom Norge og Russland gikk nemlig gjennom en rask utvikling på 90-tallet etter den kalde krigens slutt, med opprettelsen av Barentsregionen i 1992-93 (Nielsen, 2014, s. 16). Nielsen trekker frem følgende sitat fra daværende utenriksminister Thorvald Stoltenberg: «Når man

taler om at det nye Europa egentlig er det historiske Europa, kan man si det samme om vår region. Det er historien som kommer tilbake» (Nielsen, 2014, s. 16-17). I dette sitatet ser vi også en bruk av historien spiller en rolle for forholdet mellom nasjonene. En årsak til at de norske utenrikspolitikerne vektlegger historien høyt, er ifølge Nielsen (2014, s. 17) at det norske utenriksdepartementet er opptatt av å bruke fortiden for å legitimere samarbeidsprosjektet. Norge tar i år over lederskapet i Arktis råd, og per dags dato er ikke Russland lenger med i dette samarbeidet. Dermed skjer det et skifte i samarbeidsdiskursen, fra 2022 til talen fra 2023. Med Russlands krigføring mot Ukraina sier Huitfeldt at samarbeidet i nordområdene må endres: «I fjor sa jeg at Arktis var kjennetegnet av konstruktivt internasjonalt samarbeid. I år må dette bildet tegnes på nytt» (Utenriksdepartementet, 2023a). Samtidig er Huitfeldt opptatt av å skape et skille mellom Putin og den øvrige russiske befolkningen: «Men vi skal skille mellom russere og Putin. Det er en viktig verdi for oss» (Utenriksdepartementet, 2023a). Selv om man må tenke annerledes når det kommer til samarbeidet i Arktis, består flere av de samme utfordringene: «Men utfordringene vi står ovenfor i Arktis – de forsvinner ikke. Snarere tvert imot. Vi trenger samarbeid for å håndtere klimaendringene og effektene de har på økosystemer og folk i Arktis» (Utenriksdepartementet, 2023a). Vi ser her en videreføring av de samme viktige sakene som omgår nordregionen fra talen i 2022. Samtidig gis det ingen forslag til hvordan de ulike problemene skal løses, men man håper på at rådet vil bli det viktigste internasjonale forumet for arktiske spørsmål, noe som krever at de arktiske statene tar mer ansvar.

4.2.1.4 *Nasjonal diskurs*

Som en motsats til den inkluderende og internasjonale globaliseringsdiskursen, er det også en gjennomgående nasjonal- og identitetsdiskurs i talene. Disse to diskursene inneholder flere elementer som man kan argumentere for at går over i hverandre, men i denne oppgaven velger jeg å skille dem for oversiktens skyld.

I analysen av talenes antagelser kommer det frem at Huitfeldt knytter ordet «interesser» til ord som «norske», «våre» og «nasjonale». På denne måten gis det uttrykk for at hun snakker på vegne av befolkningen, og det oppstår dermed et kollektivt «vi», som Huitfeldt ytrer seg på vegne av. Antagelsen går dermed ut på at den norske befolkningen er enige om hva som karakteriserer norske interesser. For at dette i det hele tatt skal kunne skje,

er man avhengig av at nordmenn som gruppe blir representert på et eller annet vis. For at dette skal skje er man avhengig av at noen snakker om, eller på vegne av gruppen. Hele den norske befolkningen var så klart ikke til stede da Huitfeldt holdt talen, men siden Norge er et demokratisk land, er Huitfeldt valgt til å representere nasjonen på befolkningens vegne. Dermed representerer Huitfeldt virkeligheten gjennom norske øyne. Om man tenker seg at Huitfeldt bruker ordet «vi» som et uttrykk for Norges innbyggere, oppstår det samtidig en motsats i form av «dem». Setter man sammen dette med funnene fra analysen av tekstens modalitet, kan «vi»-et også vise til Huitfeldts forpliktelse til handling på vegne av det norske fellesskapet. Som nevnt tidligere bruker Huitfeldt dette «vi»-et sammen med ord som *skal*, *må* og *vil*. På denne måten gis det uttrykk for hvilke selvstendige valg Norge tar i forbindelse med krigen i Ukraina.

Dette kan ses i sammenheng med hvordan Jørgensen & Phillips (1999, s. 175) ser på det nasjonale som en diskursiv konstruksjon som gir mening til verden gjennom å dele den inn i kulturelle fløyer som er adskilt av skarpe grenser. Det kulturelle nasjonsbegrepet knyttes gjerne til fremkomsten av den tyske nasjonalstaten som la vekt på at det var fellesskapet rundt historie, kultur og språk som gjorde et område til en nasjon (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 172). Sentralt for denne forståelsen av nasjonsbegrepet er at medlemskapet ikke er et valg: har man en bestemt kultur eller språk, er man medlem av fellesskapet, enten man vil eller ikke (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 172). Nasjonalstaten inngår innenfor et samspill mellom sosiale og ikke-sosiale praksiser. På den ene siden kan man argumentere for at nasjonalstaten er forbundet med flere ulike sosiale praksiser som igjen er tilknyttet ulike institusjoner som for eksempel skoler, barnehager eller skoler. Samtidig hevdes det at den nasjonale diskurs i seg selv har blitt etablert som en sosial praksis. På denne måten virker nasjonalstaten i et samspill mellom ikke-sosiale og sosiale praksiser, og det blir mulig å se hvordan disse konstituerer hverandre og hvordan det nasjonale defineres og brukes i bestemte situasjoner (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 175). Et sentralt aspekt innenfor et kritisk diskursivt perspektiv er at den nasjonale diskursen er en kontingent konstruksjon av virkeligheten. Nasjonalstatene er konstruerte, og kan derfor forandres og svinne hen, samtidig som verden er konstruert på flere andre måter enn bare det nasjonale. Dermed oppstår det rom for at man kan se spor av en hegemonisk kamp mellom ulike måter å fremstille verden på, og at man blir oppmerksom på at det nasjonale er nødt til å bli reproduisert i praksis for å i det hele tatt bestå (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 176). At Huitfeldt omtaler «interesser» i tilknytning til «norske», «våre» og «nasjonale», og anvender en aktiv bruk av «vi», forsterker tanken om

Norge som en selvstendig nasjonalstat. På denne måten skilles Norge fra andre land, og Huitfeldt bidrar til å opprettholde den nasjonale diskursen gjennom språklige markører.

Vi ser også flere tydelige eksempler på prinsipper som er viktige for nasjonen Norge. I del 4 av talen fra 2022 settes Russland opp som den utløsende faktoren for den utfordrende situasjonen mellom Russland og Ukraina: «Russland har i praksis okkupert deler av en selvstendig, uavhengig nasjon, Ukraina. De er i posisjon til å gjennomføre storskala militære operasjoner også mot resten av Ukraina, uten varslings tid» (Utenriksdepartementet, 2022a). Som et svar på hvordan Norge forholder seg til dette, listes det opp følgende:

Vi må holde fast ved noen grunnleggende forutsetninger:

- **Vi** forhandler ikke om folkeretten.
- Eller om grunnleggende internasjonale kjøreregler.
- Norges støtte til Ukrainas suverenitet og territoriale integritet er ubetinget.
- Vi fordømmer Russlands handlinger i Ukraina.
- Men vi ønsker å fortsette samarbeidet med det russiske folk

(Utenriksdepartementet, 2022a)

Ikke overraskende er det sterke demokratiske verdier som folkeretten, internasjonale kjøreregler og Ukrainas suverenitet som blir løftet frem. Dette står i stil med Norges selvoppfattede identitet som «det fredelige Norge». Denne tanken stammer ifølge Eriksen & Neumann (2011, s. 427) fra 1890-tallet i sammenheng med avgrensingen av det norske mot den svenske «krigerstaten». Norge forholdt seg også utenfor første og andre verdenskrig (sett bort ifra væpnet motstand), og var et ivrig Nato-medlem under den kalde krigen. Samtidig som Norge identifiserer seg som en fredelig nasjon, har nasjonen vært en aktiv våpeneksportør og man har deltatt i krigføring blant annet i Afghanistan. Hvordan kan en nasjon som både direkte og indirekte kategorisere seg selv som en forkjemper for fred? Eriksen & Neumann (2011, s. 428) ser til Ståle Ulriksens forklaring om at norsk krigføring handler om å beskytte norsk territorium og landet Norge. Til tross for at Norge har vært deltakende i krigføring over mange år, fremstår det fortsatt fremmed for nordmenn å identifisere seg som noe annet enn fredelige, mens det oppfattes naturlig at andre europeiske

land er i krig. Huitfeldt viderefører og reproducerer denne tankegangen i talen, ved å fremme et verdenbilde som skal beskytte staters suverenitet.

Støtten Norge gir til Ukrainas krav om suverenitet og territorielle integritet er noe som har stått sterkt i norsk politikk i flere tiår. Terje Tvedt (2017, s. 256) hevder at den norske stats mål om å bli en «humanitær stormakt» på 1990-tallet, var grunnet i landets gode internasjonale rykte, manglende kolonial fortid og få fiender på den internasjonale arenaen. Norge hadde også solide oljeinntekter som gjorde det mulig med intensivt fredsarbeid og fredsforhandlinger. Befolkningen stilte seg også positiv til denne utviklingen, siden Norge hadde interesser av et fungerende internasjonalt system som kunne beskytte småstaters suverenitet (Tvedt, 2017, s. 256). At Norge på lik linje med mange andre vestlige land uttrykker en klar støtte for Ukrainas uavhengige suverenitet, er derfor ingen overraskelse, men helt i tråd med både nasjonens og Arbeiderpartiets historiske utenrikspolitikk.

Også i den andre talen fordømmes Russlands angrep på Ukraina og den stadige dreiningen mot et totalitært Russland:

Vi kan ikke skyve inntrykket fra massegraver, angrep på elektrisitetsforsyninger og andre brutale angrep mot sivile til side og fortsette som før. Som om ingenting har skjedd. For det er den samme **Putin** som styrer museer, universiteter og aviser på den andre siden av grensa som begår de groveste overgrep mot uskyldige i Ukraina

(Utenriksdepartementet, 2023a)

En stadig strengere kontroll og sensur fra Moskva. Skeive som opplevde at deres organisasjoner fikk stempel som fremmede agenter. Regnbue-flagget og det mangfoldet det representerer for alle, ble en trussel for **Putins maktapparat**.

(Utenriksdepartementet, 2023a)

Fra disse to eksemplene kommer det tydelig frem at Huitfeldt kritiserer den negative utviklingen i Russland når det kommer til det vesten ser på som sentrale verdier, som

demokrati, uavhengige museer, universiteter, aviser og homofiles rettigheter. Russlands handlinger og utviklingen innad i landet, viser seg derfor å være en sterk kontrast til hvordan Norge ser på både seg selv, og hvordan Norge ønsker at det internasjonale samfunnet skal være. Dermed skapes det et skille mellom «vi» eller «oss», som symboliserer Norge og Vesten, mens Russland blir et annerledes «dem».

Samtidig er det interessant at Huitfeldt nevner Putin ved navn, og ikke holder seg til den bredere betagelsen *Russland*. Dette kan tyde på at hun ønsker å ansvarliggjøre Putin, samt å skape et skille mellom vanlige russere og statsmakten. Dette skillet adresserer Huitfeldt selv i talens tredje del: «Men vi skal skille mellom **russere** og **Putin**. Det er en viktig verdi for oss» (Utenriksdepartementet, 2023a). Dette kan ses i sammenheng med at Norge ikke ønsker å legge skylden på det russiske folk, som tross alt bare er vanlige mennesker som ikke nødvendigvis støtter den russiske stats militære ambisjoner. Skylden, eller ansvaret, ligger hos Putin og det russiske statsapparatet som har vendt tilbake til en selvhevdende linje med ambisjoner som ikke kan forenes med vestlig ideologi. Dette grepet kan komme av at man ikke ønsker å brenne alle broer til et fremtidig samarbeid med Russland og det russiske folk. Uansett hvordan krigen i Ukraina ender, vil Russland fortsatt være en europeisk stormakt som deler grense med Norge.

4.2.1.5 Identitetsdiskurs

I samspill med nasjoner og politikk er det relevant å trekke inn begrepet som omfatter *identitet*. Neumann (2001, s. 125) peker på at en person eller gruppe ikke kan være noe alene. Som menneske trenger man nemlig andre grupper å forholde seg til, og andre grupper å definere seg selv i forhold til. På denne måten er identiteter relasjonelle, ved at den ikke ligger bakt inn i gruppen selv, men i hvordan gruppen forholder seg til andre grupper (Neumann, 2001, s. 125). Når for eksempel Huitfeldt omtaler nordmenn som et «vi», må det derfor også være et «de andre». Selv om identiteter eksisterer i form av en enkelt menneskets fysiske kropp, eksisterer også identiteter i det politiske rommet som representasjoner (Neumann, 2001, s. 127). Både Norge og Russland kan ses på som et geografisk område eller en gruppe mennesker, men om man skal undersøke hvordan disse nasjonene opererer innenfor identitetsprosesser, er det representasjonen av Norge og Russland som er utgangspunktet. Derfor må studier av identiteter ikke bare være en studie av fysiske størrelser, men også være

en studie av representasjoner.

I Huitfeldts tale fra 2022 ser man hvordan representasjonen av Russland som noe annerledes enn Norge kommer til overflaten. I talens tredje del sier Huitfeldt:

I Russland ser vi en negativ politisk utvikling. Menneskerettighets- og demokratiforkjempere får stadig dårligere kår. Den akademiske friheten trues. Frivillige organisasjoner opplever økt kontroll. Pressefriheten er ikke reell.

(Utenriksdepartementet, 2022a).

Dette står i et motsetningsforhold til hva man regner som sentrale norske verdier: demokrati, akademisk frihet, organisasjonsfrihet og pressefrihet. Dermed oppstår det en representasjon av Norge som et demokratisk og fritt land, i motsetning til Russland som fremstilles som autoritært, lukket og lite fritt. Dette skillet mellom Norge og andre nasjoner, som for eksempel Russland, er derimot ikke en ny tanke. Neumann (2010, s. 86) peker på at det som anses som ikke-europeisk og dermed ikke-norsk, har ligget østover. Russland og Europa har hatt en sammenhengende historie i nær 350 år, men samtidig har det vært diskutert i hvilken grad de er beslektet med hverandre (Neumann, 2010, s. 92). Mot slutten av 1700-tallet og med Russlands seier i napoleonskrigene i starten av 1800-tallet, ble den europeiske oppfattelsen av Russland endret. Fra å være sett på som et nordlig land utenfor Sentral-Europa, fikk Russland en ny posisjon som et østlig land, i kontrast til det vestlige Europa (Nielsen, 2014, s. 97). I denne inndelingen av øst og vest, ble vesten sett på som de «siviliserte», på bakgrunn av opplysningstidens tanker og idéer. For at dette bildet skulle bli tydelig måtte da Øst-Europa og Russland bli de «usiviliserte» (Nielsen, 2014, s. 97). At Huitfeldt adresserer en negativ russisk utvikling innen det vesten ser på som sentrale demokratiske verdier, viderefører dette gamle synet på Russland som «usivilisert» i motsetning til Vest-Europa.

I moderne tid er det ifølge Neumann (2010, s. 92) staten som viser seg som den største forskjellen mellom identitetsdanningen i Europa og Russland. I Europa trer staten stadig mer tilbake, og transnasjonale og internasjonale organisasjoner får større plass. I Russland er derimot utviklingen motsatt. Staten vokser seg større og den styrer forholdene innad i

nasjonen i større grad enn i Europa (Neumann, 2010, s. 92). Resultatet av denne motsatte utviklingen er at Russland kommer stadig lenger bort fra den europeiske identitetsoppfattelsen.

I løpet av talene forsøker ikke Huitfeldt å tilsløre Russlands og Putins rolle i krigen i Ukraina, hun gjør heller det stikk motsatte. Ved å vise konkret til at det er Russland som har «[...] okkupert deler av en selvstendig, uavhengig nasjon [...]» (Utenriksdepartementet, 2022a), og at det var «[...] **Putins** stridsvogner og bombefly [som var] på vei over grensen til Ukraina» (Utenriksdepartementet, 2023a), skapes det et skille mellom det russiske statsapparatet og land som fordømmer disse handlingene. Huitfeldt bidrar gjennom talene til å skape og beholde en avstand mellom den norske og vestlige identiteten på en side, og den russiske på den andre.

I uttalelsene til Huitfeldt skapes det ikke bare et skille mellom norsk og russisk identitet. Det trekkes også opp et skille innad i Norge. Som tidligere nevnt i oppgaven har nordmenn i Finnmark hatt et langt og relativt godt forhold til sine naboer i Russland. Samtidig skiller dette forholdet seg fra hvordan resten av Norges befolkning oppfatter nabolandet. Mohr (2021, s. 181) peker på en undersøkelse av den amerikanske tenketanken Atlantic Council, som konkluderer med at innbyggerne i Norge er polariserte i oppfatningen av Russland. Mens de som bor sør i landet vil ha lite kontakt med Russland, ønsker innbyggere i nord, mye kontakt. I talen fra 2022 peker blant annet Huitfeldt på at «folk her i Barentsregionen vet bedre enn de fleste hvor vanskelig samarbeidet over grensen har vært den i denne tiden» (Utenriksdepartementet, 2022a), og «Når jeg snakker om avskrekking og beroligelse i Oslo, så må jeg forklare hva det er. Det trenger jeg ikke her. Det ligger i DNA'et til folk i Sør-Varanger» (Utenriksdepartementet, 2022a). Selv om man kan tolke Huitfeldts bruk av «vi» som en samlebetegnelse for nordmenn, skapes det et skille innenfor denne identitets – eller nasjonsdiskursen. Dette står i stil med hvordan Jørgensen & Phillips (1999, s. 115) forstår identiteter gjennom diskurspsykologien. Her blir identiteter oppfattet som diskursive, og avviser tanken om at mennesker har én fast identitet. Det man dermed får i Huitfeldts taler er motstridende identiteter. Selv om man ser på seg selv som «nordmann», betyr ikke det at man automatisk er negativt ladet til Russland, eller motsatt.

Huitfeldt trekker også inn dette skillet i uttalelsen fra 2023. Her legger hun blant annet vekt på at det var de i nord som har opplevd Russlands negative utvikling klartest:

Det var folk i denne landsdelen som fortalte meg om gradvis strengere og strengere kontroll på den russiske sida av grensa.

(Utenriksdepartementet, 2023a)

Lenge før Russlands invasjon i fjor merket utdanningsinstitusjonene i nord hvordan russiske myndigheter prøvde å unndra forskning og høyere utdanning fra vestlig samarbeid.

(Utenriksdepartementet, 2023a)

Hos dere hadde med andre ord varselbjellene ringt lenge.

(Utenriksdepartementet, 2023a).

Huitfeldt legger opp til en diskurs om at det er menneskene i nord som har best kunnskap om nabolandet, og at de har merket konsekvensene av krigen i større grad enn nordmenn i Sør-Norge. En av grunnene til at Huitfeldt er opptatt av satsingen i nordområdene når det kommer til befolkningsvekst og utvikling, kan være å forsøke å samle hele den norske befolkningen under ett. Historisk sett har Finnmark hatt en særstilling både innad i det norske riket, og i Nord-Norge. Området er blant annet det «yngste» i Norge: Kautokeino og Karasjok ble først i 1751 norsk område, mens Sør-Varanger ble innlemmet i 1826 (Niemi, 2010, s. 94). Opp gjennom historien har flere prosesser for å integrere området i riket blitt forsøkt, noe som har bidratt til at området og befolkningen har fått et mindreverdsstempel. Blant annet har bruken av Finnmark som forvisningssted i kriminalforvaltningen og fornorskningspolitikken ført til at området har blitt sett på som fjernt, usivilisert og stigmatisert (Niemi, 2010, s. 95). Samtidig som Finnmark har hatt en posisjon som noe «fremmed» for resten av Norge, er området på mange måter unikt. For det første ligger området geografisk nært Russland, noe som byr på både utfordringer og muligheter for samarbeid. Repnevskiy (2005, s. 202) trekker frem Norge som en viktig samarbeidspartner for innbyggerne i Nord-Russland, symbolisert gjennom åpningen av det russiske generalkonsulatet i Kirkenes, og den norske i Murmansk. For det

andre får Norge tilgang til de rike naturressurser som finnes i området.

Grunnen til at Huitfeldt retter seg direkte mot innbyggerne i Finnmark kan derfor være et ønske om at området skal bli enda sterkere knyttet til resten av nasjonen. Dette kan komme av at Norge trenger et sterkt Finnmark både når det kommer til å sikre nasjonens suverenitet gjennom militær tilstedeværelse, og når det kommer til utnyttelse og forvaltning av naturressurser. Dette adresser Huitfeldt selv i talen fra 2022:

Et sterkt og robust Nord-Norge er avgjørende for hele landet. Og Øst-Finnmark er på mange måter førstelinjen for et sterkt og robust Norge. Derfor er nordområdene et nasjonalt anliggende av stor strategisk betydning.

(Utenriksdepartementet, 2022a).

Identitetene som kommer til uttrykk gjennom Huitfeldts taler viser seg å være både et skille mellom Norge (vesten) og Russland, og også innad i Norge gjennom et skille mellom Finnmark og resten av landet. Dermed finner vi også spor av distrikts- eller innenrikspolitikk, i samspill med utenriks- og sikkerhetspolitikk.

4.2.1.6 *Konklusjon*

I analysen av tekstenes diskurser finner vi et komplekst vev av diskurser som man kan kategoriseres under den overordnede globaliseringsdiskursen. Dette kommer til uttrykk gjennom at Norge lener seg på Nato når det kommer til sikkerhet og at Norge er tjent med et internasjonalt system som beskytter småstaters suverenitet. I tillegg legger Norge sammen med andre vestlige land føringer på hvilke verdier og ideologier som er ønskelig i det internasjonale samfunnet, slik at man får et motsetningsforhold mellom Norge og vestlige land på den ene siden, og Russland på den andre.

Samtidig dreier diskursene seg bort fra globaliseringsaspektet. Samtidig som Norge er avhengig av militær hjelp fra Nato ved et eventuelt angrep, er Huitfeldt tydelig på at Norge er nødt til å ha et fungerende nasjonalt forsvar. Man finner også en tydelig nasjonal diskurs i talene, som tegner et bilde av hvordan Huitfeldt ønsker at Norge og resten av verden skal

fremstå. Dette skjer gjennom en vektlegging av at Norge skal styrke egne interesser, særlig i nordområdepolitikken. Med dette skapes det også en identitetsdiskurs som maler et kontrastivt bilde mellom både norsk og russisk identitet, samt et eget skille innad i Norge mellom nord og sør.

Selv om mange av de samme bærende diskursene går igjen i begge talene, finnes det også forskjeller. Den mest merkbare endringen er står i tilknytning til samarbeidet med Russland i nordområdene. Denne endringen kommer på bakgrunn av at den situasjonelle konteksten ble dramatisk endret da Russland invaderte Ukraina i februar 2022, dagen etter Huitfeldts tale. Fra å ønske et samarbeid og videre dialog med Russland, sier Huitfeldt i 2023 at rammene rundt samarbeidet må gjennomgås på nytt. Dermed blir det et brudd på det som tidligere var et sentralt element i Norges utenriks- og sikkerhetspolitiske linje, og Norge viser dermed en større avstand og fordømmelse mot Russland.

4.3 Sosial struktur

Den siste dimensjonen i Faircloughs modell er de sosiale strukturene. Dette betyr det dialektiske forholdet mellom diskurs og den større sosiokulturelle praksisen (Skrede, 2017, s. 31). Denne dimensjonen sikter til å beskrive samfunnsmessige makroforhold, som for eksempel økonomiske strukturer, maktforhold, globalisering og kapitalisme (Skrede, 2017, s. 32). Sosiale strukturer er relativt stabile strukturelle mønstre som påvirker menneskers liv daglig, og disse kan gi oss både muligheter og begrensninger (Skrede, 2017, s. 33). Analysen av disse strukturene kan skje på flere ulike måter. Man kan se de i sammenheng med den kommunikative begivenhetenes umiddelbare situasjonelle kontekst, en bredere kontekst av institusjonelle praksiser, eller i en enda bredere samfunnsmessig og kulturell ramme (Fairclough, 2008, s. 130). Det er dermed flere ulike aspekter ved de sosiale forholdene man kan analysere, og Fairclough (2008, s. 130) mener at man med hell kan skille mellom tre: økonomiske, politiske og kulturelle.

Sentralt for å forstå den sosiale strukturen for disse talene er at de inngår i en globaliseringsdiskurs. Norge er et land som etter andre verdenskrig endret sin politiske linje fra å være nøytral, til å søke sikkerhetspolitisk trygghet hos andre vestlige land, herunder USA og Nato. Dette har ført til at Norge og andre vestlige land som også er medlem av Nato

inngår i et globaliseringshegemoni når det kommer til sikkerhetspolitikk. Selv om Norge og Russland er naboland som deler mange av de samme interessene i nordområdene, er det også mye som skiller nasjonene, særlig ideologisk. Russland (Sovjetunionen) søkte mer mot vesten etter den kalde krigen, men utviklingen etter Putins inntog har vært preget av en tilnærming til en mer totalitær ideologi. Den umiddelbare situasjonelle konteksten i form av krigen i Ukraina, kan ses på som en forlengelse av Putins politikk, og er med på å utfordre og realisere forskjellene mellom virkelighetsbildet til nasjoner som tilhører vesten og Russland.

Da Huitfeldt holdt den første talen i 2022, hadde ikke krigen startet for fullt ennå, selv om man så en negativ utvikling med opprustning langs den ukrainske-russiske grensen. På grunn av dette valgte Huitfeldt å holde dørene åpne for et videre samarbeid og dialog med Russland, selv om hun advarte mot en økende stormaktsrivalisering. I etterkant av talen endret situasjonen seg til at Russland invaderte Ukraina, og konflikten utviklet seg til en angreps- og erobringsskrig. Det spesielle med denne krigen er at man har Norge og andre vestlige land på en side, som sammen har valgt å støtte Ukraina med sanksjoner, våpen, utstyr og annen hjelp, uten å aktivt gå inn i krigen med militært personell. På den andre siden har man Russland, som blant annet støttes av Belarus, Armenia og Syria (Iversen, 2022). Dermed blir det i realiteten en krig som omfatter flere nasjoner enn bare Ukraina og Russland, selv om det er primært deres militære soldater som kjemper i krigen. Dette utfordrer Norges utenrikspolitiske linje ovenfor Russland, som lenge har bestått av en linje som befatter både «beroligelse» og «avskrekking». I tiden etter den kalde krigen fikk «beroligelse» en større betydning, gjennom forsøk på å integrere Russland inn i det internasjonale samarbeidsmiljøet. Med Russlands krig i Ukraina og Norge og Vestens svar på dette, mener Huitfeldt at «Vår sikkerhetspolitikk skal fremdeles være basert på avskrekking og beroligelse» (Utenriksdepartementet, 2022b). Samtidig har den situasjonelle konteksten endret bildet av hva dette innebærer. Huitfeldt mener at Norge skal være forutsigbare ovenfor Russland i dreiningen mot en avskrekkingslinje: «Russland skal vite hvor de har oss. Nato utgjør ingen trussel mot Russland. Det vet Putin» (Utenriksdepartementet, 2022b). Med disse uttalelsene kommer det tydelig frem at Norge søker en mer aktiv tilnærming til avskrekkingsaspektet enn på mange år (Bjur, 2022, s. 5). Sammen med talen fra 2023, hvor Huitfeldt adresserer at samarbeidet med Russland i nord har endret seg, ser man en tydelig endring i forholdet mellom nasjonene på et strukturelt nivå. Som Huitfeldt selv sa: «I fjor sa jeg at Arktis var kjennetegnet av konstruktivt internasjonalt samarbeid. I år må dette bildet tegnes på nytt» (Utenriksdepartementet, 2023a). Hvordan dette forholdet utvikler seg i praksis over tid er

vanskelig å vite, men det vitner til et politisk skifte i tidsrommet mellom talene.

Regjeringens skifte i sikkerhets- og utenrikspolitikk fører også til et skifte innen nordområdepolitikken. Under Huitfeldts taler ved Kirkeneskonferansen i 2022 og -23, rettes det mye plass til hvordan den situasjonelle konteksten spiller inn på regjeringens satsing i nordområdene. Huitfeldt sier tydelig at det er i regjeringens og Norges interesse at området sattes på, og at det skal legges til rette for utvikling i nordområdene. Samarbeid med Russland innenfor nordområdene er ifølge Nilsen (2010, s. 320) avgjørende for utviklingen. Folk-til-folk samarbeid og nærings samarbeid på tvers av grensene peker seg ut som en forutsetning for suksess innen satsingen. Dermed byr den situasjonelle konteksten på flere utfordringer, siden samarbeidet mellom Norge og Russland er lagt på is. Denne utviklingen innenfor samarbeidet dem imellom påvirker den næringsvirksomheten som allerede finnes i området, samt den planlagte satsingen. Huitfeldt sier selv at:

EUs sanksjoner – som Norge med få tilpasninger har sluttet seg til – har store konsekvenser for bedrifter i nord. Krigen har satt en stopper for mange kontakter og relasjoner på tvers av grensen. Alt fra lokale ungdomsturneringer til næringslivsprosjekter.

(Utenriksdepartementet, 2023a).

Dermed blir kapitalisme og økonomi en sosial struktur som påvirker hvordan Huitfeldt ordlegger seg i talene. Dette kan virke inn i en nyliberal sfære, siden det ikke bare er den norske stat som står for utvikling og investering i området, men også private aktører. Eikeland (2010, s. 110) peker på at det i tiden før 2010 har vært en dreining vekk fra politisk styrte innovasjonssystemer, til at det er enkelte private og regionale aktører som sikrer seg viktige posisjoner i næringsområdet. Samtidig innebærer den økonomiske trenden en innsnevring av handlingsrommet til nasjonale myndigheter, ved at rammene for utenrikspolitikken blir til i et trekantforhold mellom staten, selskaper og samfunnet (Bøås, 2006, s. 242). Dette er et direkte resultat av globalisering av produksjon, liberalisering av markeder og deregulering av offentlig kontroll over økonomien. Vi ser med andre ord at flere ulike tendenser til strukturer avdekkes i Huitfeldts taler. Blant annet finner vi globalisering, kapitalisme og økonomi. Det

interessante er at det i tillegg til disse høytsevedende transnasjonale strukturene, finner tendenser til nasjonale og identitetsfremmende strukturer. Dermed får man en fluks av strukturer som både styrker hverandre, og kontrasterer hverandre.

Språket i seg selv er også en sosial struktur, og gjennom språket gis det muligheter til ytringer som igjen kan påvirke andre (Skrede, 2017, s. 33). Gjennom Huitfeldts taler vekkes det følelser og engasjement, som kan være med på å dreie publikumet i visse retninger. Et eksempel på dette er hvordan Huitfeldt fremmer de norske nordområdene:

Et sterkt og robust Nord-Norge er avgjørende for hele landet. Og Øst-Finnmark er på mange måter førstelinjen for et sterkt og robust Norge.

(Utenriksdepartementet, 2022a).

Gjennom å aktivt fremme Nord-Norge og Øst-Finnmark som viktige deler av nasjonen Norge, kan Huitfeldt skape endringer blant den øvrige befolkningen, slik at de stiller seg positive til regjeringens satsing i området. Nordområdepolitikken har utviklet seg til å omfavne mange ulike interesseområder, både når det kommer til regional- og næringspolitikk, men også utenriks- og sikkerhetspolitikk (Pedersen & Skagestad, 2020, s. 495). Dermed er dette politikkområdet komplekst, noe som krever både bred kunnskap, og ressurser. Ved å belyse behovet for en politisk satsing i området gjennom den situasjonen verden og Norge står i etter krigen i Ukraina, kan Huitfeldt dreie opinionen i favør nordområdene.

En annet mulighet er at Huitfeldt gjennom talene fastslår Norges posisjon som et vestlig Nato-land, som opptrer som en motsats til det østlige Russland. Gjennom hennes kritikk av det som betegnes som en «negativ russisk utvikling», skapes det et tydelig skille mellom Huitfeldts og Russlands verdenssyn:

I Russland ser vi en negativ politisk utvikling. Menneskerettighets- og demokratiforkjempere for stadig dårligere kår. Den akademiske friheten trues. Frivillige organisasjoner opplever økt kontroll. Pressefriheten er ikke reell.

(Utenriksdepartementet, 2022a).

Gjennom dette sitatet skapes det en versjon av Russland som en kontrast til hvordan Norge og andre vestlige land ønsker at verden skal være. Sentrale verdier for vesten kan nemlig kategoriseres som det motsatte av sitatet i form av fire demokratier, menneskerettigheter, akademisk frihet og pressefrihet. At Huitfeldt trekker frem en slik utvikling i Russland, kan være med på å skape et negativt bilde av Russland som annerledes og avleggs hos publikum. Dette er i tur med på å fremme Norges selvilde som en humanitær stormakt, som kjemper for fred, demokrati og menneskerettigheter.

En annen strukturerende endring som kan komme av Huitfeldts brudd i samarbeidslinjen med Russland er ikke bare forholdet til Nato, men også EU. Norge er som kjent ikke et medlem av EU, men gjennom EØS-avtalen kan Norge drive handel gjennom det som kalles EUs indre marked som består av varer, arbeid, tjenester og kapital (Stortinget, 2023). Som en følge av krigen har Norge støttet EUs sanksjoner mot Russland, i tillegg til å sende penger til humanitær støtte, samt våpen og utstyr. I en redegjørelse om EU- og EØS-saker trekker Huitfeldt frem viktigheten av en samlet europeisk støtte til Ukraina:

Regjeringens overordnede mål er å fremme norske interesser. Europeisk samhold i møte med russisk aggresjon er i vår interesse. I møte med stadig tøffere geopolitisk og økonomisk konkurranse er samarbeidet med våre partnere allierte, både i og utenfor EU, avgjørende.

(Utenriksdepartementet, 2023b).

Denne støtten og samarbeidet med EU i krigen, kan føre til at innbyggerne i Norge endrer sin mening når det kommer til norsk deltakelse i EU. Sist gang det var folkeavstemning om norsk medlemskap var i 1994, hvor flertallet stemte mot. En undersøkelse utført av NRK og Norstat, viser at det fortsatt er stor motstand mot medlemskap i befolkningen: 52% ville stemt mot, 27% ja og 21% sa at de ikke ville stemt (Tassamma & Elnes, 2023). Samtidig referer NRK til Erna Solberg, som forsøkte å sette lys på EU-debatten: «Noregs plass i Europa er ved bordet. Saman med dei andre demokratia» (Tassamma & Elnes, 2023). Solberg får støtte fra Ine Eriksen Søreide som er leder for utenriks- og forsvarskomiteen på Stortinget: «Det har

skjedde utruleg mykje i verda og EU som gjer at me må tenka nytt på korleis me skal vareta norske interesser» (Tassamma & Elnes, 2023). Selv om denne NRK-saken ikke har noe konkret med talene til Huitfeldt å gjøre, er den med på å bygge opp under tanken om at et norsk EU-medlemskap kan bli aktuelt igjen, eksempelvis ved neste stortingsvalg.

En annen konsekvens av Norges rolle som Nato-land og motstander av Russlands handlinger i Ukraina, er at Russland oppfatter Norge som en «fiende» eller «trussel» i større grad enn tidligere. Norges rolle som Nato-medlem har tidligere blitt møtt med skepsis fra russiske side, og krigen i Ukraina kan ha skapt et større skille mellom nasjonene. PST vurderte blant annet etterretningstrusselen fra Russland i Norge som økt i tiden etter krigens utbrudd (PST, 2022). Selv om russiske etterretningstjenester har vært og jobbet systematisk i landet over lang tid, opplever sikkerhetstjenesten trusselen som høyere, etter at krigen i Ukraina startet. Blant annet har Norge utvist flere russiske diplomater, fordi man mente at de i realiteten arbeidet som etterretningsoffiserer (Forsvaretsforum, 2023). Sammen med Norges støtte til økonomiske sanksjoner og forsendelser av våpen, materiell og andre ressurser, kan Russland oppfatte Norge som en tydeligere motsats til dem selv. Dermed er det ikke sikkert at det ene og alene er Norges valg om å bryte samarbeidet med Russland som er reelt. Mye avhenger også av hvordan Russland stiller seg til Norge i et eventuelt samarbeidsspørsmål.

5 Avslutning og diskusjon

Denne delen av oppgaven fungerer som en avsluttende del hvor jeg viser til hovedfunnene av analysen, og forsøker å koble disse sammen med den overordnede problemstillingen. Avslutningsvis følger det med en kort bemerkning om mine egne refleksjoner rundt oppgaven, samt mulige veier for å undersøke tematikken nærmere.

5.1 Hovedfunn

Analysen av talenes diskurser viser til at det er flere diskurser til stede, som opptrer i et motsetningsforhold. På den ene siden har man en globaliseringsdiskurs, hvor Norge inngår i

et internasjonalt fellesskap med andre vestlige land. Særlig er dette gjeldende når det kommer til den fremtredende sikkerhetsdiskursen, som vektlegger Natos rolle for norsk sikkerhet. I tillegg har man en samarbeidsdiskurs, som Norges allierte inngår i. I talen fra 2022 var også Huitfeldt tydelig på at Russland hadde en sikker plass i dette samarbeidet. Som vi har sett, endret derimot dette synet seg gjennom talen fra 2023.

På den andre siden har man diskurser som bryter med globaliseringsaspektet. Huitfeldt trekker nemlig inn en nasjonal diskurs, ved at hun blant annet knytter ordet «interesser» opp til ord som «norske», «våre» og «nasjonale». På denne måten skapes det en egen norsk identitet, selv om Norge inngår i et internasjonalt fellesskap med andre vestlige land. Den norske identiteten følger også det historiske sporet som anser Russland som noe fremmed og annerledes fra det som regnes som Vest-Europa. Samtidig som Huitfeldt trekker inn den norske identiteten som noe eget, skapes det også et skille mellom innbyggerne i Nord-Norge, særlig Finnmark, og resten av landet. En av grunnene til at Huitfeldt kan gjøre dette er at nordområdepolitikken er et stort politikkkfelt, som ikke bare innebærer sikkerhets- og utenrikspolitikk, men også distriktpolitikk.

Summen av motsetningene i diskursene tyder på at nordområdepolitikken er et komplekst politisk felt, som består av sikkerhets- og utenrikspolitikk, samt innenriks- og distriktpolitikk.

5.1.1 Kontinuitet eller brudd?

I lys av oppgavens problemstilling, som er å påvise kontinuitet eller brudd i Huitfeldts uttalelser, skisserer jeg i det følgende de tydeligste tegnene på dette. Samtidig forsøker jeg å sette disse funnene inn i et større perspektiv, og retter derfor et søkelys mot kritikkverdige forhold i Huitfeldts taler og nordområdepolitikken.

Analysen viser tydelig brudd mellom talen fra 2022 og talen fra 2023 når det kommer til samarbeidslinjen med Russland. Fra et ønske om et tett samarbeid med nabolandet i 2022 endret denne forestillingen seg: «I fjor sa jeg at Arktis var kjennetegnet av konstruktivt internasjonalt samarbeid. I år må dette bildet tegnes på nytt» (Utenriksdepartementet, 2023a).

Trekker man linjene tilbake enda lenger tid til Krim-annekteringen i 2014, markerer talen fra 2023 et enda større skille. Fra å fordømme Russlands handlinger i 2014, støttet Norge opp under EUs sanksjoner i større grad etter 24. februar 2022, i tillegg til forsendelser

av økonomisk og militær støtte. Dette viser en større avstand til Russlands handlinger i 2022/23 enn i 2014. Russlands annektering av Krim blir sett på som et vendepunkt innen det som tidligere var en positiv utvikling i det utenrikspolitiske forholdet mellom Norge og Russland, og distanseringen etter 2022, kan ses på som en videreførelse av denne avstanden (Schaller, 2020, s. 76). Huitfeldt betegner 24. februar 2022, som «[...] et tidsskille i europeisk historie» (Utenriksdepartementet, 2023a). Ikke overraskende er det brudd på det Norge og vesten ser på som grunnleggende demokratiske verdier, som gjør at man fordømmer Russland. Huitfeldt nevner blant annet angrep og overgrep på uskyldige ukrainere som en av grunnene til at bildet av samarbeidet må tegnes på nytt.

Samtidig som Huitfeldt fordømmer Russlands handlinger, er hun tydelig på at det er et skille mellom Putin og Russlands statsapparat, og den øvrige russiske befolkningen: «Men vi skal skille mellom russere og Putin. Det er en viktig verdi for oss» (Utenriksdepartementet, 2023a). Dette kan være et aktivt grep for å ikke «brenne alle broer» med nabolandet, da man ikke kan ta det for gitt at de russiske innbyggerne deler Putins syn på krigen.

En form for kontinuitet er derimot regjeringens satsing på nordområdene. Som nevnt tidligere i oppgaven er dette en satsing som har vart i nær 20 år, og som kommer til å vedvare i fremtiden. I talene sa Huitfeldt blant annet følgende:

Tidligere denne måneden la statsministeren fram regjeringens nordområdepolitikk. Noe av det viktigste han sa var at vi skal engasjere hele landet i nordområdepolitikken. [...] Nordområdepolitikk er ikke et enkeltprosjekt. Det er spørsmål som berører alle sektorer. Og hele regjeringen.

(Utenriksdepartementet, 2022a).

Ambisjonene våre i nordområdepolitikken har ikke endret seg. [...] Den nye sikkerhetspolitiske situasjonen gjør at det er viktigere enn noen gang å satse på nord. Vi skal fortsette å stå samlet om denne satsingen. Vi skal jobbe på tvers av sektorer for å sørge for utdanning, arbeidsplasser og muligheter.

(Utenriksdepartementet, 2023a).

Selv om situasjonen i tidsrommet mellom talene endret seg drastisk, står Huitfeldt fast på at nordområdene er et viktig satsingsområde. Forskjellen er at Norge må tenke nytt på satsingen, og lene seg i større grad på vestlige allierte, kontra Russland. En av institusjonene som kommer til å bli viktig i denne satsingen er Arktisk råd, hvor Norge tok over ledelsen i 2023.

Etter å ha samlet trådene på et lavere nivå, er det på tide å løfte blikket for å kunne undersøke hva slags virkning Huitfeldts taler kan ha på et større nivå. Som nevnt tidligere i oppgaven dreier talene seg om både distriktspolitikk, global politikk og om naboforholdet til Russland. Summen av dette gjør at man får en sammensmelting av flere nivåer på en og samme plass. Hvordan skal man klare å løse problemer på et lavt samfunnsnivå innen distriktspolitikken i Nord-Norge, samtidig som man skal forholde seg til geopolitiske spørsmål? I det følgende vil jeg derfor presentere noen kritiske forhold ved både Kirkeneskonferansen og nordområdepolitikken.

For det første kan det være relevant å stille spørsmål ved Kirkeneskonferansens mål. Er dette en arena som skal løse alle utfordringene og problemene som dukker opp i nordområdene, eller er det en arena hvor man skal legge frem grandiose fremtidsvisjoner? Gjennom undersøkelser av Huitfeldts taler er dette fortsatt uklart. Om målet er å fremme en aktiv politikk som skal ta for seg både distriktspolitikk og geopolitiske utfordringer, kan man stille spørsmål ved konferansens nytte.

Et spørsmål reiser seg, er om talene ved Kirkeneskonferansen har en reell påvirkningskraft for selve nordområdepolitikken. Huitfeldt sier blant annet at «nordområdepolitikk er ikke et enkeltprosjekt. Det er spørsmål som berører alle sektorer. Og hele regjeringen» (Utenriksdepartementet, 2022a). Samtidig som hun fastslår at nordområdepolitikken omfatter flere sektorer, og at man skal engasjere hele landet i satsingen, er det vanskelig å forstå hvordan dette skal skje i praksis. Det tidligere fylket Finnmark er et lavt befolket område, med et folketall på omtrent 76 000 mennesker i 2019 (Askheim et al., 2023). Dermed er det ikke sikkert at Huitfeldts budskap når ut til de som faktisk sitter på makten og ressursene for å satse på nordområdepolitikken i regionen. Derfor kan det stilles spørsmål ved hvem Huitfeldt egentlig ønsker å nå. Når det kommer til politiske avgjørelser, er det naturlig å tenke at det vies mest ressurser der det bor flest folk. I tillegg er det ikke sikkert at folk bosatt i tettbebygde strøk, bryr seg nevneverdig mye om hva som skjer i nord. En grunn til dette kan være at det politiske sentrum naturlig nok ikke har den samme nærheten og

kunnskapen til nordområdene som nordlendingene har (Selle, 2010, s. 377). Saker som omhandler nordområdene blir sett på som perifere og lite aktuelle, noe som gjør at disse sakene ikke opptar hverdagen til folk flest i landet. Huitfeldt er nok mest sannsynlig klar over denne problematikken selv, og de direkte henvendelsene til innbyggerne i Finnmark kan være et forsøk på å innlemme dem i det større politiske bildet:

Folk i Kirkenes vet hva jeg snakker om. Når jeg snakker om avskrekking og beroligelse i Oslo, så må jeg forklare hva det er. Det trenger jeg ikke her. Det ligger i DNA'et til folk i Sør-Varanger.

(Utenriksdepartementet, 2022a).

Hos dere hadde med andre ord varselbjellene ringt lenge. På samme måte har dere i nord alltid tatt temperaturen på samarbeidet i Barentsregionen. Og samtidig, så har denne egenskapen også kjennetegnet dere: evnen til å se enkeltmenneskene bak systemet.

(Utenriksdepartementet, 2023a).

Dette grepet kan samtidig oppfattes som et forsøk på «maskering», ved at talene er til for å blidgjøre innbyggerne i Finnmark. Som jeg var inne på tidligere i analysen av identitetsdiskursen, er det en viss avstand mellom nord og sør innad i Norge. I nord har man blant annet et inntrykk av at regjeringen ikke alltid er interessert i å lytte til lokalbefolkningen når det kommer til sentrale politiske spørsmål (Langemyr, 2020, s. 14). På denne måten kan det oppstå en konfliktlinje mellom nord og sør, som igjen kan føre til polarisering. At Huitfeldt løfter frem nordområdene og menneskene som bor der, kan være et forsøk på å hindre en slik utvikling. Samtidig er hun og resten av regjeringen avhengig av at det faktisk skjer noe. Hvis ikke, kan den politiske misnøyen øke og man ender opp med «tomme løfter». Selv om Huitfeldt greier ut om en satsing på blant annet grønn teknologi, ny energiproduksjon og bærekraftig utvikling, sies det ikke noe om hvordan dette skal skje i praksis. Dette henger sammen med det neste kritiske forholdet, nemlig nordområdepolitikken i seg selv.

For at konferansen skal fungere som en arena og talerør mellom politikerne og menneskene i nord, kan det argumenteres for at selve nordområdepolitikken må endres. Nordområdepolitikken har siden starten av satsingen i 2005, utviklet seg fra å ha et konsentrert fokus på Norges umiddelbare nærområder, til å få et større innslag av innenriks- og distriktspolitikk (Pedersen & Skagestad, 2020, s. 491). Det legges vekt på å at man skal satse på nord, få folk til å bosette seg i nord og sørge for utvikling. Men for å få til dette, trenger man at innbyggerne og institusjonene i nord blir hørt. Utviklingen i nordområdepolitikken har derimot ikke pekt i denne retningen.

En løsning på dette problemet kan være å redefinere hva nordområdepolitikken skal dreie seg om. Pedersen & Skagestad (2020, s. 495) mener at politikken har mistet det tidligere utenriks- og sikkerhetspolitiske preget, og beveget seg over i et svevende distrikts- og næringspolitisk preg. Samtidig som dette har skjedd, har utfordringene innenfor utenriks- og sikkerhetspolitiske saker økt. For å kunne imøtekomme disse utfordringene, argumenteres det for at man må rette større konsentrert oppmerksomhet mot disse sakene (Pedersen & Skagestad, 2020, s. 495). I tillegg har ordene «interesse» og «sikkerhet» blitt utvannet og oppbrukt i sammenhengen med nordområdene, samtidig som de tradisjonelle sikkerhetspolitiske verdiene som suverenitet, territoriell integritet og politisk handlefrihet blir utfordret. Nordområdepolitikken er derfor nødt til å gå vekk fra tvetydige og uklare målsettinger, og heller basere seg på tydelige sikkerhetspolitiske prioriteringer (Pedersen & Skagestad, 2020, s. 496). Samtidig står verden i en tid hvor det kan dukke opp flere større geopolitiske utfordringer, da det forventes at Russland og Kina retter større oppmerksomhet mot nordområdene. En utfordring for nordområdepolitikken er at avgjørelser faller på svake regionale institusjoner i Nord-Norge, som ikke har nok kunnskap eller ressurser (Pedersen & Skagestad, 2020, s. 496). Utenriksdepartementets deltakelse burde derfor økes i politiske saker anliggende nordområdene.

Disse forslagene for utbedring av nordområdepolitikken fremmer også Skagestad i artikkelen *Nordområdebegrepet og nordområdesatsingen* (2020). Han mener at det er nødvendig med en avgrensning av begrepet, både geografisk og tematisk. På denne måten kan politikken gå fra å være vidstrakt til å bli mer spisset. Samtidig peker han på at man må nedjustere forventningene til hva nordområdepolitikken faktisk kan produsere av resultater (Skagestad, 2020, s. 32). Med andre ord, trenger man en konkret politikk med et tydelig mål og plan, slik at man unngår en politikk fylt av store løfter og urealistiske visjoner.

En annen funksjon Huitfeldts taler og Kirkeneskonferansen kan ha, er at de begge kan

ses på som et forsøk på å styrke Norges posisjon som en viktig aktør i nordområdene. Norge har lenge stått i en internasjonal særstilling i nordområdet, siden landet inntil nylig var det eneste Nato-medlemmet av Russlands vestlige naboland. Med Sverige og Finlands innlemmelse i Nato, endres derimot dette bildet. Med Sverige og Finland inn i Nato kan Norges posisjon svekkes, siden Norge ikke er med i EU. Krigen i Ukraina har nemlig ført til et tettere sikkerhetspolitisk samarbeid mellom EU og Nato, og kommer mest sannsynlig til å legge føringer for europeisk, og dermed norsk, sikkerhet (Knutsen & Steinveg, 2023, s. 6).

Områdene i nord blir sett på som en fredelig og stabil region av norske politikere, hvor det ikke er nødvendig med nye rettslige strukturer. Derfor vises det til folkeretten og allerede opparbeidede organisasjoner som Arktisk råd, for å vise at området ikke er «lovløst» og for å viske ut oppfattelsen av at ikke-arktiske stater har rett til å delta i forvaltningen av området (Knutsen & Steinveg, 2023, s. 8). Dette er noe som har vært en del av de lange linjene i Norges nordområdepolitikk, og kommer til uttrykk i Huitfeldts taler: «Målet vårt er at rådet skal bestå som det viktigste internasjonale forumet for arktiske spørsmål. Det vil kreve at de arktiske statene tar ansvar» (Utenriksdepartementet, 2023a). På denne måten ønsker man at andre stater skal komme inn i allerede eksisterende samarbeidsorganer, noe som kan støtte Norges posisjon. Man ønsker ikke at det opprettes andre organer, som kan svekke Norges ledende posisjon i regionen. Samtidig som EU får en sterkere posisjon i utviklingen av europeisk sikkerhet, har Norge nedprioritert eget sikkerhets- og forsvarspolitiske samarbeid med EU (Knutsen & Steinveg, 2023, s. 13). Siden Norge samtidig søker etter å være en ledende nasjon når det kommer til interesser i Arktis, oppstår det et ambivalent forhold: selv om man både ønsker, og er avhengig av, et vidstrakt internasjonalt samarbeid i nord, velger Norge å motsette seg en videre integrering i EU (Knutsen & Steinveg, 2023, s. 13). I Huitfeldts taler nevnes bare EU i bisetning i forbindelse med sanksjonene som er rettet mot Russland, noe som tyder på at Huitfeldt ikke ønsker å rette direkte oppmerksomhet mot et tettere samarbeid med EU. I stedet vektlegges allerede nevnte Arktisk råd og Barentsrådet som sentrale organer for internasjonalt samarbeid. Dermed kan dette være et forsøk på å fremme Norges posisjon og interesser, og for å forhindre at nasjonen faller bakpå i det internasjonale spillet om områdene.

Vi ser derfor at det er mulig å rette kritikk mot Huitfeldts taler og nordområdepolitikken funksjonalitet. I et geopolitisk landskap under press, og en europeisk sikkerhetssituasjon i endring, kan det argumenteres for at Norge er tjent med en mer spisset nordområdepolitikk. Gjennom talene bidrar Huitfeldt til å videreføre synet på

nordområdepolitikken som noe vagt og omfattende. Samtidig som hun fastslår hvilke verdier som er viktige for Norge i forbindelse med krigen i Ukraina, er hun lite konkret i hvordan regjeringen skal gjennomføre satsingen i nordområdepolitikken.

5.2 Avsluttende refleksjoner

Arbeidet med denne oppgaven har vært en krevende, men svært interessant og lærerik prosess. Gjennom analysen ble det klart at Huitfeldts taler inneholder en fluks av elementer innenfor de tekstlige, diskursive og de samfunnsmessige forholdene. Summen av dette samspillet har vist at Huitfeldt både viderefører og bryter med diskursive linjer mellom talene. Med Russlands krig mot Ukraina tar Huitfeldt et tydelig standpunkt som resulterer i et brudd når det kommer til Norges samarbeidslinje med Russland.

Oppgaven har vist at å anvende kritisk diskursanalyse på slike politiske taler kan være en fruktbar inngangsvinkel for å undersøke hvilke konkurrerende verdensbilder som blir løftet frem, og hvordan de utvikler seg i takt med situasjonelle endringer. Spesielt interessant er det å undersøke hvordan ideologier og makt kommer til uttrykk, siden både Norge og Russland har økonomiske og ideologiske interesser i nordområdene. Ifølge Fairclough (Skrede, 2017, s. 39) er det nettopp kunnskap om hvordan samfunnet fungerer, og hvordan fordelaktige og uheldige effekter produseres, som er målet med kritisk samfunnsforskning. Oppgaven har kastet et lys over hvordan nordområdepolitikken skal forvaltes sett med norske øyne, og det kommer frem at Norge ser bort fra et samarbeid med Russland, i hvert fall på kort sikt. Siden det fortsatt er en spent geopolitisk situasjon i Europa hvor det ikke ser ut til å bli en slutt på krigen med det første, kan den situasjonelle konteksten endre seg. Derfor vil det være interessant å gjennomføre en lignende studie med andre tekster etter krigens slutt, for å få et helhetlig bilde. Hvordan kommer for eksempel Norge til å stille seg til Russland etter krigens slutt? Det transnasjonale samarbeidet i nord virker å være av stor betydning for Norge, men spørsmålet er om man kommer noen vei uten å inkludere Russland i prosessen. I tillegg vil det være interessant å følge utviklingen i den norske nordområdepolitikken, i en tid hvor det geopolitiske landskapet endres. Dette er viktige spørsmål som det er vanskelig å si noe om på dette tidspunktet, men som uten tvil vil fortsette å være aktuelle i fremtiden.

6 Litteratur

- Angell, E., Eikeland, S. & Selle, P. (2010). Utfordringer sett fra nord. I E. Angell, S. Eikeland & P. Selle (red.), *Nordområdepolitikken sett fra nord*, (s.15-38). Fagbokforlaget.
- Bjur, I. N. (2022). To typer «avskrekking og beroligelse i norsk sikkerhetspolitikk». *IFS Insights*, (8), 1–8. <https://hdl.handle.net/11250/3033287>
- Bøås, M. (2006). Det transnasjonale Norge: makt og beslutningsprosesser. I B. K. Fonn, I. B. Neumann & O. J. Sending (red.), *Norsk utenrikspolitisk praksis: Aktører og prosesser*, (s. 232-252). Cappelen Akademisk Forlag
- Bitzer, L. F. (1968). The Rhetorical Situation. *Philosophy & Rhetoric*, 1(1), 1–14. <https://www.jstor.org/stable/40236733>
- Brathagen, K. (2005). Folkerett og fred i norsk utenrikspolitikk. *Historisk tidsskrift*, 84(2), 289–296. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2944-2005-02-10>
- Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse. Textual analysis for social research*. Routledge.
- Fairclough, N. (2008). *Kritisk diskursanalyse: en tekstsamling* (E. H. Jensen, Overs.). Hans Reitzels Forlag.
- Forsvaret. (u.å.). *Finnmark landforsvar: Garnisonen i Sør-Varanger (GSV)*. <https://www.forsvaret.no/om-forsvaret/organisasjon/haeren/finnmark-landforsvar>
- Eget arbeid (2022). *Semesteroppgave RETKOM4123* [Upublisert semesteroppgave]. Universitetet i Oslo.
- Eikeland, S. (2010). Frå stat til region – og tilbake? I E. Angell, S. Eikeland & P. Selle (red.), *Nordområdepolitikken sett fra nord*, (s.75-97). Fagbokforlaget.
- Eriksen, T. H. & Neumann, I. B. (2011). Fra slektsgård til oljeplattform: Norsk identitet og Europa. *Internasjonal Politikk*, 69(3), 413–436. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1757-2011-03-04>

- FN-sambandet. (2023, 22. mars). *Ukraina; 2022: Russland invaderer Ukraina*. FN-sambandet. <https://www.fn.no/Konflikter/ukraina>
- Forsvarets forum. (2023, 4. april). *PST: – Russisk etterretning tar større sjanser i Norge*. <https://forsvaretsforum.no/etterretning-russland/pst-russisk-etterretning-tar-storre-sjanser-i-norge/320931>
- Heier, T. & Kjølberg, A. (2015). Innledning: Russland og Norge i en ny tid. I T. Heier & A. Kjølberg (Red.), *Norge og Russland: Sikkerhetspolitiske utfordringer i nordområdene* (s. 25-40). Universitetsforlaget.
- Held, D. & McGrew, A. (2003). The Great Globalization Debate: An Introduction. I D. Held. & A. McGrew (Red.), *The Global Transformations Reader: An Introduction to the Globalization Debate* (s. 1-50). Polity Press.
- Holtmark, S. G. (2015). Norge og Russland 1814-2014: Et asymmetrisk naboskap. I S. G. Holtmark & P. Mankova (Red.), *Naboer i frykt i forventning: Norge og Russland 1917-2014* (s. 633-639). Pax Forlag.
- Iversen, J. (2022, 5. mai). *Spørsmål og svar: Russlands invasjon og krigen i Ukraina*. FN-sambandet. <https://www.fn.no/nyheter/spoersmaal-og-svar-russlands-invasjon-og-krigen-i-ukraina>
- Jakobsen, I. U. (2022). Krigen i Ukraina og forvaltningen av våre nordlige havområder. *Lov og rett*, 61(7), 417–418. <https://doi.org/10.18261/lor.61.7.2>
- Jørgensen, M. W. & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag.
- Keohane, R. O. & Nye Jr., J. S. (2003). Globalization: Whats new? Whats not? (And so what?). I D. Held & A. McGrew (Red.), *The Global Transformation Reader. An Introduction to the Globalization Debate* (s. 75-83). Polity Press.
- Kirkeneskonferansen. (2022). *About Kirkeneskonferansen*. <https://www.kirkeneskonferansen.no/>

- Kirkeneskonferansen. (2023). *Welcome to the Kirkenes Conference 2023: Program*.
<https://www.kirkeneskonferansen.no/nyhet/welcome-to-the-kirkenes-conference-2023/>
- Miljødirektoratet. (Sist oppdatert 2023, 11. januar). *Nordområdene*. Miljødirektoratet.no.
<https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/internasjonalt/nordomradene/>
- Mohr, B. L. (2021). *Hva vil russerne med Norge?* Cappelen Damm.
- Neumann, I. B. (2001). *Mening, materialitet, makt: En innføring i diskursanalyse*. Fagbokforlaget.
- Neumann, I. B. (2010). Europa og de andre. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 27(1-2), 86–96.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3053-2010-01-02-08>
- Nielsen, J. P. (2014). Innledning. I J. P. Nielsen & P. Mankova (red.), *Russland kommer nærmere: Norge og Russland 1814-1917*, (s. 14-18). Pax Forlag.
- Nilsen, T. (2010). Norsk-russisk samarbeidssuksess. I E. Angell, S. Eikeland & P. Selle (red.), *Nordområdepolitikken sett fra nord*, (s. 220-335). Fagbokforlaget.
- Niemi, E. (2010). Skapingen av Nord-Norge – av én eller flere regioner? I E. Angell, S. Eikeland & P. Selle (red.), *Nordområdepolitikken sett fra nord*, (s.75-97). Fagbokforlaget.
- Pedersen, T. & Skagestad, O. G. (2020). En nordområdepolitikk om alt – eller ingenting? *Internasjonal Politikk*, 78(4), 490–499. DOI: [10.23865/intpol.v78.2384](https://doi.org/10.23865/intpol.v78.2384)
- PST. (2022, 18. mars). *PST vurderer etterretningstrusselen fra Russland i Norge som økt*.
<https://www.pst.no/alle-artikler/pressemeldinger/oppdatert-trusselvurdering-pst-ser-en-okt-etterretningstrussel-fra-russland-i-norge/>
- Regjeringen. (2023, 2. januar). Arktisk råd. Regjeringen.no.
<https://www.regjeringen.no/no/tema/nordomradene/arktisk-rad/id2008503/>

- Repnevskiy, A. (2005). Trade as the Best Form of Russian-Norwegian Relations in the Soviet and Post-Soviet Periods. I T. N. Jackson & J. P. Nielsen (red.), *Russia-Norway: Physical and Symbolic Borders* (s. 197-204). Languages of Slavonic Culture: Moscow
- Rowe, L. & Hønneland, G. (2010). Norge og Russland: Tilbake til normaltilstanden. *Nordisk Østforum*, 24(2), 133–147. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1773-2010-02-03>
- Ryymin, T. (2017). Innledning. Historie i politikktutforming. I T. Ryymin (Red.), *Historie og politikk. Historiebruk i norsk politikktutforming etter 1945* (s. 9-32). Universitetsforlaget.
- Røksund, A. (1996). *Vestmaktagent eller god nabo?: Norge i sovjetisk utenrikspolitikk 1945-1949*. Institutt for forsvarsstudier.
- Schaller, B. (2020). *Trust and Distrust in Defence & Security Politics: A Multi-Level Analysis of the Defence and Security Relations between Norway, Sweden, Canada and Russia* [Doktorgradsavhandling]. UiT, The Arctic University of Norway.
- Scholte, J. A. (2003). What is ‘Global’ about ‘Globalization’? I D. Held & A. McGrew (Red.), *The Global Transformation Reader. An Introduction to the Globalization Debate* (s. 84-91). Polity Press.
- Skovholt, K. & Veum, A. (2014). *Tekstanalyse – ei innføring*. Cappelen Damm Akademisk.
- Skrede, J. (2017). *Kritisk diskursanalyse*. Cappelen Damm Akademisk.
- Statsministerens kontor. (2023, 21. mars). *Statsministerens tale på Respons – norsk utenrikspolitikk for en ny tid*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/statsministerens-tale-pa-respons-norsk-utenrikspolitikk-for-en-ny-tid/id2967875/>
- Stoa, V. W. (2021, 21. mai). *NATO har sikret Norge i 72 år*. Folk og forsvar. <https://folkogforsvar.no/nato-har-sikret-norge-i-72-ar/>
- Stortinget. (sist oppdatert 2023, 28. februar). EU/EØS-arbeidet. <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Arbeidet/EUEOS-arbeid/>

- Tassamma, A. & Elnes, E. (2023, 3. mars). Fremleis stor EU-motstand i Noreg. *NRK*.
<https://www.nrk.no/norge/over-halvparten-seier-nei-til-norsk-eu-medlemskap-1.16358401>
- Tvedt, T. (2017). *Det internasjonale gjennombruddet*. Dreyer forlag.
- Utenriksdepartementet. (2022a, 23. februar). *Tale ved Kirkeneskonferansen 2022*.
Regjeringen. https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/innlegg_kirkenes/id2901799/
- Utenriksdepartementet. (2022b, 3. oktober). *Status og utfordringer i sikkerhetspolitikken*.
Regjeringen. https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/tale_oms/id2930641/
- Utenriksdepartementet. (2023a, 2. mars). *Innlegg på Kirkeneskonferansen 2023*. Regjeringen.
https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/innlegg_kirkenes/id2965087/
- Utenriksdepartementet. (2023b, 2. mai.). *Redegjørelse om viktige EU- og EØS-saker i 2023*.
Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/redegjorelse-om-viktige-eu-og-eos-saker-i-2023/id2974818/>
- Vatz, R. E. (1973). The Myth of the Rhetorical Situation. *Philosophy & Rhetoric*, 6(3), 154–161. <https://www.jstor.org/stable/40236848>

Vedlegg 1 Tale v. Kirkeneskonferansen 2022

Kjære alle sammen,

Tusen takk for invitasjonen. Jeg har gleda meg til å komme tilbake. Jeg har vært her mange ganger. Dette er en av Norges viktigste møteplasser.

Vet dere, at etter kong Haakon Vs død i 1319 ble det inngått en fredsavtale – og foreslått en ny grenseoppgang – mellom Norge og Russland. Eller fyrstedømmet Novgorod, som det het den gang.

Fra russisk side sa man da følgende: «Delingen selv overlater vi til Gud og Norges konge. Han dele som han vil».

Det var datidens Russland. Datidens realiteter.

En liten bit av historien.

En liten bit historie kan ikke legitimere en ny grenseoppgang i dag. Hverken i Norge eller i andre av Russlands naboland. Likevel, de siste dagene har vi erfart at internasjonalt anerkjente grenser ikke respekteres.

Tidligere denne måneden la statsministeren frem regjeringens nordområdepolitikk. Noe av det viktigste han sa var at vi skal engasjere hele landet i nordområdepolitikken. Vi skal bidra til at folk ønsker å bo her i nord. Vi skal sette kunnskap i sentrum.

Det er mange viktige - og grønne - næringslivsprosjekter i regionen. Det er bra! Og gir grunn til optimisme. Men vi trenger folk til å fylle jobbene. Mange bedrifter sliter med å finne kvalifisert arbeidskraft. Det er nødvendig for å få til det grønne skiftet.

Vi må bruke kunnskapen fra vannkraft, olje og gass for ny energiproduksjon. Overgangen fra kull til gass er avgjørende.

Jeg merker meg at mange av de som tidligere ba oss stanse med gassproduksjon nå ber oss om å pumpe opp mer.

Nordområdepolitikk er ikke et enkeltprosjekt. Det er spørsmål som berører alle sektorer. Og hele regjeringen.

Befolkningsnedgangen her er bekymringsfull. Vi vil bidra til at folk ønsker å bo og jobbe her.

Det handler ikke om distriktpolitikk. Men også om sikkerhetspolitikk. Her i Øst-Finnmark, kanskje mer enn noe annet sted i landet, er distriktpolitikk og sikkerhetspolitikk tett sammenvevd.

Uten folk, ingen sikkerhet. Uten sikkerhet, ingen folk.

Et sterkt og robust Nord-Norge er avgjørende for hele landet. Og Øst-Finnmark er på mange måter førstelinjen for et sterkt og robust Norge.

Derfor er nordområdene et nasjonalt anliggende av stor strategisk betydning.

Siden sist vi satt i regjering har interessen for Arktis og nordområdene økt kraftig. Fra mange land.

Det er mange som har sterke meninger om våre nærområder. Derfor må vi være tydelige på norske interesser.

Økt internasjonal oppmerksomhet om våre nærområder gir også muligheter. For næringslivet, forskere og andre. Mange land og aktører har kompetanse og erfaringer som er relevant her i nord.

Stormaktsrivalisering er på fremmarsj i verden. Men Arktis kjennetegnes fortsatt i all hovedsak av konstruktivt internasjonalt samarbeid. Norge og de andre arktiske statene har utviklet et godt rammeverk. Samarbeidet i Arktisk råd og Barentsrådet fungerer i all hovedsak godt.

Noen kilometer øst fra her vi befinner oss foregår en storstilt russisk militær opprustning og modernisering. Hyppigere russisk øvingsaktivitet utenfor Norge bidrar til økt spenning. Men, som forsvarssjefen sier er det her i nord fortsatt **lav** spenning og god dialog.

I Russland ser vi en vedvarende negativ politisk utvikling. Menneskerettighets- og demokratiforkjempere får stadig dårligere kår. Den akademiske friheten trues. Frivillige organisasjoner opplever økt kontroll. Pressefriheten er ikke reell.

Det påvirker også folk-til-folk-samarbeidet. For eksempel gjennom lovene om såkalte utenlandske agenter og uønskede organisasjoner.

Vi skal fortsette å se etter muligheter. Men vi ser at det er utfordringer. Åpenheten på russisk side reduseres.

Vi har lagt bak oss to år med pandemi. Folk her i Barentsregionen vet bedre enn de fleste hvor vanskelig samarbeidet over grensen har vært i denne tiden. Russere er normalt en del av bybildet her i Kirkenes. Det er krevende å drive folk-til-folk-samarbeid når grensen i praksis er stengt.

Når norske og russiske ungdommer møtes til felles fotballtrening. Eller russiske og norske band samarbeider om en konsert. Eller bedrifter fra begge sider av grensen samarbeider om et prosjekt. Så bygger det tillitt. Det skaper rom for dialog. Det bidrar til kunnskapsoverføring i begge retninger. Undersøkelser viser at samarbeidet verdsettes høyt av både russere og nordmenn. Og blir stadig tettere og bedre. Det gir oss håp. Så jeg håper grensen snart kan åpnes igjen. Og vi gleder oss til Barents Pride til høsten.

Vi har en svært spent sikkerhetspolitisk situasjon i Europa. Russland har i praksis okkupert deler av en selvstendig, uavhengig nasjon, Ukraina. De er i posisjon til å gjennomføre storskala militære operasjoner også mot resten av Ukraina, uten varslings tid.

Vi må holde fast ved noen grunnleggende forutsetninger:

- Vi forhandler ikke om folkeretten.
- Eller om grunnleggende internasjonale kjøreregler.
- Norges støtte til Ukrainas suverenitet og territoriale integritet er ubetinget.
- Vi fordømmer Russlands handlinger i Ukraina.
- Men vi ønsker å fortsette samarbeidet med det russiske folk.

Så langt har vi ikke sett noen uvanlig aktivitet i nord som har direkte implikasjoner for kontakten og samarbeidet med Russland. Men vi må – dessverre – være forberedt på det.

I møte med en ny situasjon - og et mer utfordrende forhold til Russland, så er det tydeligere enn noen gang at Norge er helt avhengig av Natos kollektive sikkerhet. Våre allierte kommer hvis vår sikkerhet er truet.

Vi styrker forsvaret i nord.

Vi vil fortsette vårt tette forsvarssamarbeid med allierte.

Det er avgjørende å øve og trene i fredstid.

Forhåndslagre, planverk og infrastruktur må også stå klare. Dette kan ikke improviseres når krisen er et faktum. Derfor øver og trener allierte mer i Norge enn for noen år siden (men fortsatt mindre enn under den kalde krigen).

Neste måned er vi vertskap for øvelsen *Cold Response*. Vi gjennomfører øvelsene i full åpenhet i tråd med internasjonale regler for slike øvelser. Vi har varslet Russland på forhånd.

Slik opptrer en forutsigbar nabo.

Dette er ikke nytt for Russland.

Og det er ikke eskalerende.

Vi har ikke allierte øvelser her i Øst-Finnmark. Heller ikke allierte baser i Norge. Det har vi valgt selv. For å redusere spenninga. Russland vet hvor de har oss.

Norge kan ikke velge mellom å avskrekke eller berolige Russland. Vi er nødt til å gjøre begge deler. Mange snakker om avskrekking og beroligelse som en balanse. Jeg liker å tenke på det som to påler. Og vi trenger begge to.

Folk i Kirkenes vet hva jeg snakker om. Når jeg snakker om avskrekking og beroligelse i Oslo, så må jeg forklare hva det er. Det trenger jeg ikke her. Det ligger i DNA'et til folk i Sør-Varanger.

Som alltid er åpne for samarbeid. Men aldri naive.

Som vet at å opprettholde en fungerende relasjon til Russland er å ivareta våre nasjonale interesser.

Derfor er det viktig å videreføre det praktiske samarbeidet, den politiske dialogen og åpenhetslinjen. Jo vanskeligere forholdet er, desto viktigere er det å snakke sammen. Naboer snakker om saker av felles interesser. Både de enkle, og de mer krevende.

Arbeidet i våre fire norsk-russiske kommisjoner fortsetter.

Disse kommisjonene er viktige for innsatsen på områdene

- fiskeriforvaltning,
- økonomisk utvikling,
- miljø
- og atomsikkerhet.

Det er i vår interesse – og i Russlands interesse – at dette samarbeidet lykkes.

Det gjelder også områder knyttet til praktisk sikkerhetssamarbeid. Kystvaksamarbeidet og grensevaksamarbeidet fungerer godt. Det bidrar til sikre, avklarte og forutsigbare forhold på grensen. Og trygg ferdsel på havet.

Til høsten er Norge vertskap for den store beredskapsøvelsen *Barents Rescue*. Med deltakelse fra Russland, Finland og Sverige. Det er avgjørende at vi samarbeider med våre naboland om sikkerhet og beredskap til sjøs.

Russlands utenriksminister Lavrov deltok på ministermøtet i Tromsø i oktober i fjor. Møtet markerte avslutningen på Norges formannskap i Barentsrådet. Lavrov var der i to dager og framførte tydelige budskap. Det sier mye om Barentssamarbeidet. Og dets betydning som plattform for dialog og konkret samarbeid mellom landene i regionen.

Vi fortsetter å prioritere dette samarbeidet høyt under det nåværende finske formannskapet.

I 2023 overtar Norge lederskapet i Arktisk råd. Det vil bli et av regjeringens viktigste løft i nordområdepolitikken i årene fremover.

Fokuset vil være på Norges langsiktige prioriteringer og interesser i Arktis. Det dreier seg om hav, klima og bærekraftig økonomisk utvikling.

Lederskapet i Arktisk råd vil blant annet involvere de nordligste fylkene, Sametinget og sentrale kunnskapsmiljøer i nord og i sør. I tillegg til store deler av regjeringen.

Kjære alle sammen,

Tilbake på 1320-tallet ble den foreslåtte grenseoppgangen aldri foretatt. Det skulle ta 500 år til. Først i 1826 ble grensen mellom Norge og Russland fastsatt. Og først i 2010 ble vi enige om delelinjen i Barentshavet.

Grensen mellom Norge og Russland har vært preget av ryddighet. Og forutsigbarhet. Men tidvis har grensen blitt diskutert.

Som i Stortingets utenriks- og forsvarskomite den 24. august i fredsåret 1945. Årsaken var at Sovjetunionen ønsket å flytte en grenserøys noen meter, slik at den stemte med nye oppmålinger.

Den saken ble løst. Men som historiker merket jeg meg noe komiteens formann, Carl Joachim Hambro, hadde sagt under komiteens møte – og jeg siterer: «Det er litt av en kjepphest for meg denne mangel på historisk innsikt i vårt utenriksdepartement. Det er det eneste utenriksdepartement, antar jeg, som ikke har en historiker knyttet til seg».

Jeg kan forstå Hambros frustrasjon den gang. Du skjønner ikke norsk historie, eller hva norske interesser betyr, hvis du ikke skjønner hva som har skjedd her i Øst-Finnmark.

Når jeg møter kolleger og andre på reiser, forteller jeg nesten alltid om frigjøringen i 1944. At det var sovjetiske styrker som frigjorde oss. Og så trakk seg tilbake. Det er en sterk historie. Som har formet oss som folk. I nord ligger nøkkelen til å forstå norsk sikkerhetspolitikk.

Derfor skal vi fortsette å fremme våre egne interesser i nord. Men dialog og praktisk samarbeid med Russland forblir viktig.

Selv når verden ser mørk ut og spenningen er høy, så må vi hegne om de kanalene og de møteplassene vi har.

Slik som Kirkeneskonferansen.

Tusen takk!

Vedlegg 2 Tale v. Kirkeneskonferansen 2023

Kjære alle sammen,

Tusen takk for at jeg fikk komme hit til Kirkeneskonferansen igjen.

Finnmark og Kirkenes har gjennom historien vært tett knyttet til verdens begivenheter.

Fra opprettelse av gruvedrift med norske, svenske tyske investeringer, og med et mangfold av mennesker og språk.

Herfra gikk leveranser til artilleriproduksjon i Europa under første verdenskrig,

Og her merka folk uro og flyktningsstrømmer under borgerkriger i Russland og Finland,

Så kom okkupasjon, bombing – Kirkenes var den nest oftest bombede byen i Europa under 2. verdenskrig – og seinere den delen av Norge som aller først ble frigjort av sovjetiske soldater.

Så kom gjenoppbygging med støtte fra Marshallhjelpen og kald krig.

Deretter kom åpninga mot Russland.

Kirkenes ble et levende sentrum for samarbeid over grensene og oppblomstring av folk-til-folk-samarbeid.

Vi stod på terskelen til dramatiske endringer da jeg skulle til Kirkeneskonferansen i fjor.

Jeg rakk bare å holde åpningsinnlegget før jeg måtte reise hjem til Jessheim. Og det jeg skulle si ble endret helt til siste minutt. For det var mye informasjon som tilsa at noe ville skje veldig snart.

Da vi våknet 24. februar, på konferansens dag 2, var Putins stridsvogner og bombefly på vei over grensen til Ukraina.

Den dagen markerer et tidsskille i europeisk historie.

Den første angreps- og erobringsskrigen i Europa siden andre verdenskrig.

Krigen har overskygget det meste annet det siste året. Og ført til store endringer, også for Norge.

Russland har vist seg som en uforutsigbar og farlig nabo.

Det har endret hverdagen vår på mange måter. På den internasjonale arenaen, og i relasjonene mellom folk. Men igjen. Her i Kirkenes har folk merka enda større konsekvenser enn i andre deler av landet.

Og dere er mest påvirket av de grunnleggende endringene i vårt bilaterale forhold som krigen har ført til.

Trusselbildet blir mer konkret i grensenære områder.

EUs sanksjoner – som Norge med få tilpasninger har sluttet seg til – har store konsekvenser for bedrifter i nord.

Krigen har satt en stopper for mange kontakter og relasjoner på tvers av grensen. Alt fra lokale ungdomsturneringer til næringslivsprosjekter.

I fjor sa jeg at Arktis var kjennetegnet av konstruktivt internasjonalt samarbeid.

I år må dette bildet tegnes på nytt.

Vi kan ikke skyve inntrykket fra massegraver, angrep på elektrisitetsforsyninger og andre brutale overgrep mot sivile til side og fortsette som før. Som om ingenting har skjedd. For det er den samme Putin som styrer museer, universiteter og aviser på den andre siden av grensa som begår de groveste overgrep mot uskyldige i Ukraina.

Dette har konsekvenser for eksisterende plattformer for dialog og samarbeid i nord, som Arktisk råd og Barentsrådet.

Og det har hatt konsekvenser for markeringen av 30-årsjubileet for Kirkeneserklæringen.

Den store festen måtte utebli.

Men utfordringene vi står overfor i Arktis – de forsvinner ikke. Snarere tvert imot. Vi trenger samarbeid for å håndtere klimaendringene og effektene de har på økosystemer og folk i Arktis.

I mai tar Norge over lederskapet av Arktisk råd.

Målet vårt er at rådet skal bestå som det viktigste internasjonale forumet for arktiske spørsmål. Det vil kreve at de arktiske statene tar ansvar.

Det vil bli et helt annet lederskap enn vi hadde sett for oss – men kanskje det viktigste i rådets historie så langt.

Jeg snakket også om regjeringens nordområdepolitikk da jeg var her i fjor.

Da hadde regjeringen akkurat lagt frem sin satsing for nordområdene.

Ambisjonene våre i nordområdepolitikken har ikke endret seg. Men krigen og energikrisen har vanskeliggjort arbeidet. Stramme budsjetter og økte priser utfordrer oss på de fleste politikkområder.

Den nye sikkerhetspolitiske situasjonen gjør at det er viktigere enn noen gang å satse på nord.

Vi skal fortsette å stå samlet om denne satsingen. Vi skal jobbe på tvers av sektorer for å sørge for utdanning, arbeidsplasser og muligheter. Vi trenger at det bor folk her.

Historien viser oss at endrede situasjoner ikke bare begrenser, men også skaper nye muligheter. Situasjonen vi står i nå har skapt ny giv for nordisk samarbeid i nord, og økt satsing på grønn teknologi.

Historien viser oss også at det ofte er i nord at de nye virkelighetene legges merke til først.

Det var folk i denne landsdelen som fortalte meg om gradvis strengere og strengere kontroll på den russiske sida av grensa. Etter hvert ble det også realiteten for folk-til folk-samarbeidet. Det skjedde i samiske organisasjoner, på universiteter, for lokalpolitikere, museer. Og lokalaviser.

En stadig strengere kontroll og sensur fra Moskva. Skeive som opplevde at deres organisasjoner fikk stempel som fremmede agenter. Regnbue-flagget og det mangfoldet det representerer for oss alle, ble en trussel mot Putins maktapparat.

Lenge før Russlands invasjon i fjor merket utdanningsinstitusjonene i nord hvordan russiske myndigheter prøvde å unndra forskning og høyere utdanning fra vestlig samarbeid.

Som da russiske myndigheter anklaget det norske universitetssenteret i St. Petersburg for feil i visumsøknadene for norske studenter og blant annet beslagla datamaskiner på senteret. Det skjedde allerede høsten 2017.

Hos dere hadde med andre ord varselbjellene ringt lenge.

På samme måte har dere i nord alltid tatt temperaturen på samarbeidet i Barentsregionen.

Og samtidig, så har denne egenskapen også kjennetegnet dere: evnen til å se enkeltmenneskene bak systemene. Gjennom hele historien har det vært slik. Enkeltmennesker som rømte fra borgerkrig i Finland, tyske soldater hvor noen behandlet folk på en vennlig og respektfull måte, mens andre utførte brutale ugjerninger.

Og russere på den andre siden av grensa som har blitt deres venner fordi vi ønska det. Men det er ikke like lett i dag som tidligere. Folk-til-folk-samarbeidet lider av krigens konsekvenser.

Men vi skal skille mellom russere og Putin. Det er en viktig verdi for oss.

Også derfor vil jeg gi stor honnør til arrangørene for årets konferanseprogram.

Gårsdagens seanse om «stemmer fra bak jernteppet» minner oss om de modige enkeltmenneskene som fortsetter å kjempe mot et stadig mer totalitært regime.

Siden jeg måtte returnere til Oslo rett etter åpningsinnlegget i fjor er jeg veldig glad for å ha mer tid i år.

Jeg ønsker å høre om deres opplevelser fra det siste året. Hvilke utfordringer dere nå står overfor. Men også hvilke nye muligheter dere ser.

Jeg gleder meg blant annet til å besøke en klasse ved Kirkenes videregående skole og høre de unges perspektiver på livet i nord. Og til å snakke med vernepliktige soldater ved Garnisonen i Sør-Varanger. Om jobben de gjør i kjernen av vår sikkerhetspolitikk.

Jeg er overbevist om at det siste året har gitt hele landet en viktig påminnelse om verdien av militær tilstedeværelse her på grensa til vår nabo i øst.

Og – ikke minst – på viktigheten av nord og dere som bor her.

Jeg ønsker dere alle en fortsatt god konferanse og ser frem til å reflektere videre sammen med dere.